

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
 ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
 UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

8^E JAARGANG

WOENSDAG 21 FEBRUARI 1923

No. 373

INHOUD

	Blz.
Mededeeling van de Centrale Commissie voor de Rijnvaart	158
HET INDISCHE BELASTINGVRAAGSTUK I door <i>Mr. J. Gerritzen</i> .	158
Indië's Financiën en Staatkunde II door <i>S. Ritsema v. Eck</i>	160
De Vrachtenmarkt in 1922 door <i>J. G. A. Fontein</i>	162
Wat is nog richtsnoer in onze Sociale Verzekering? II door <i>Mr. W. H. A. Elink Schuurman</i>	163
De Russische Coöperatiebeweging en de Economische Weder- opbouw van Rusland II (Slot) door <i>Paul Olberg</i>	166
Londensche Correspondentie	168
De Rijksmiddelen	169
AANTEKENINGEN:	
Indexcijfers der groothandelsprijzen	170
Kosten van levensonderhoud van arbeidersgezinnen te Amsterdam	171
MAANDCIJFERS:	
Rijkspostspaarbank	172
Postchèque en Girodienst	172
Giro-omzet bij de Nederlandsche Bank	172
Overzicht der Rijksmiddelen	172
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN 173—180	
Geldkoersen.	Effectenbeurzen.
Wisselkoersen.	Goederenhandel.
Bankstaten.	Verkeerswezen.

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: *Mr. G. W. J. Bruins*.

Redacteur-Secretaris van het weekblad: *D. J. Wansink*.

Secretariaat: *Pieter de Hoogweg 122, Rotterdam*.

Aangeteekende stukken: *Bijkantoor Ruige Plaatweg 37*.

Telefoon Nr. 3000. Postchèque. en girorekening
Rotterdam No. 8408.

20 FEBRUARI 1923.

Het aanbod van geld was deze berichtswEEK niet meer zoo overvloedig als de vorige weken. De aankondiging van den Minister van Financiën, dat er deze maand weder een inschrijving op schatkistpapier zou gehouden worden, deed het al te dringende aanbod van geld voor particulier disconto ophouden en de meerdere levendigheid op de effectenmarkt deed ook de vraag naar geld op prolongatie niet onbelangrijk toenemen. De prolongatie-notering steeg dan ook van $2\frac{1}{2}$ op $3\frac{1}{2}$ pCt, terwijl particulier disconto weder op $3\frac{3}{8}$ pCt kwam.

* * *

Bij de inschrijving op 70 miljoen schatkistpapier werd in totaal ingeschreven voor f 107.829.000,—. Toegewezen werden f 31.360.000,— driemaands-promessen à 991,47 of $3\frac{5}{16}$ pCt; f 15.430.000,— zesmaands-promessen à 982,01 of $3\frac{1}{2}$ pCt en f 23.210.000,— biljetten à f 1001,— of, daar de vaste rentevoet van deze biljetten verlaagd is tot $4\frac{1}{4}$ pCt. ca. $4,15$ pCt.

* * *

De post binnenlandsche wissels op de heden verschenen weekstaat van de Nederlandsche Bank vertoont een daling van f 8.9 miljoen, die zich ook

ditmaal weder voor het grootste gedeelte verklaren laat uit aflossing van schatkistpapier; het bedrag der rechtstreeks bij de bank geplaatste schatkistpromessen verminderde in de afgelopen week van f 55 miljoen tot f 48 miljoen. Daarentegen geeft de post beleeningen een stijging van f 1.6 miljoen te zien. Deze stijging betreft zoowel de effectenbeleeningen als de goederenbeleeningen en komt uitsluitend voor rekening van de hoofdbank.

Het renteloos voorschot van het Rijk steeg met f 1.5 miljoen; de zilvervoorraad blijkt met ruim f 1.3 miljoen te zijn toegenomen. De daling van f 13.8 miljoen, die de diverse rekeningen onder het actief vertoonen, correspondeert voor een deel met de gelijktijdige vermeerdering van f 5.8 miljoen, die de post papier op het buitenland te zien geeft. Uit het vrij aanzienlijke verschil tusschen de twee laatstgenoemde cijfers schijnt men wel te mogen opmaken, dat de bank in de afgelopen week reeds een niet onbelangrijk bedrag aan ponden heeft gerealiseerd.

De biljettencirculatie daalde met f 11,2 miljoen; de rekening-courant saldi met f 500.000. Het beschikbaar metaalsaldo nam met f 3.9 miljoen toe.

* * *

Op de wisselmarkt was de verdere zeer sterke stijging van de Mark en de niet onbelangrijke daling van de Franc het punt, dat vooral de aandacht had. Vooral de stijging van de Mark trok de algemeene belangstelling en werd hier te lande algemeen met voldoening begroet. De toch reeds sterk verminderde valutaconcurrentie werd hierdoor nog meer uitgeschakeld en verschillende berichten over een tegenovergestelde werking, vooral uit de grensplaatsen, werden reeds gehoord.

LONDEN, 17 FEBRUARI 1923.

De geldmarkt is gedurende de afgelopen week iewat gemakkelijker geweest, doch het aanbod was nog niet voldoende en des Donderdags moest een gedeelte van de schuld aan de Bank vernieuwd worden. De daggeldprijs fluctueerde hevig van $1\frac{1}{2}$ — 3 pCt. Zevendaagsch geld deed $1\frac{1}{2}$ pCt.

In de discountmarkt waren de noteringen iets flauwer.

Treasury Bills 3 mnds. (toewijzingsprijs) $2\frac{5}{16}$ pCt.

2 maands prima bankaccept $2\frac{7}{16}$ pCt.

3 maands prima bankaccept $2\frac{7}{16}$ — $\frac{1}{2}$ pCt.

4 maands prima bankaccept $2\frac{7}{16}$ — $\frac{1}{2}$ pCt.

6 mnds. prima bankaccept $2\frac{5}{8}$ pCt.

MEDEDEELING VAN DE CENTRALE COMMISSIE
VOOR DE RIJNVAART.

Conferentie van Barcelona. Zooals men weet voorzien de vredesverdragen in het sluiten van algemeene conventies over verschillende onderwerpen betrekking hebbende op de verkeerswegen en voornamelijk op het internationale regiem der scheepvaartwegen (Verdrag van Versailles, art. 379). In art. 354 wordt uitdrukkelijk bepaald, dat de Acte van Mannheim herzien zal moeten worden in overeenstemming met de beschikkingen van een dergelijke Conventie. Deze nu is tot stand gekomen in den loop van een conferentie van den Volkenbond gedurende Februari-Maart 1921 te Barcelona gehouden. Sindsdien heeft een aantal staten deze Conventie geratificeerd, terwijl andere zich van ratificatie onthouden hebben. Deze stand van zaken heeft een onderwerp van bespreking uitgemaakt op de conferentie van Genua, welke alle staten heeft uitgenoodigd, zoo spoedig mogelijk deze Conventie te ratificeeren. Op deze conferentie zijn enkele reserves gemaakt en wel door Nederland en Zwitserland.

In de laatste zitting van de „Commission Consultative et Technique des Communications et du Transit de la Société des Nations”, begin September 1922 te Genève gehouden, welke door den Secretaris-Generaal der Centrale Commissie werd bijgewoond, is deze kwestie rijpelijk onderzocht. De „Commission Consultative et Technique” heeft het mogelijk geacht, dat in enkele gevallen misverstanden het ratificeeren of toetreden bezwaarlijk maakten en hierom heeft zij het wenschelijk geacht, dat de belanghebbende regeeringen en voornamelijk die staten, welke deelnemen aan de bewerking der scheepvaartacte van eenzelfde waterweg van internationaal belang, in dit geval alle mogelijke maatregelen zullen nemen ten einde er zeker van te kunnen zijn, dat dergelijke misverstanden niet bestaan of dat, indien ze bestaan, men hen zal doen verdwijnen.

Dit eenstemmige besluit is zeer belangrijk voor den Rijn. De Centrale Commissie heeft dus voor alles in hare aanstaande zitting dit vraagstuk te onderzoeken. Indien de Commissie erin slaagt deze taak te verwezenlijken kan men zeggen, dat er een groote schrede voorwaarts gemaakt is in de bewerking van het nieuwe publieke scheepvaartrecht, niet alleen in het belang van alle staten, geïnteresseerd bij de rijnvaart, maar ook in het belang der waterverbindingen over de geheele wereld.

HET INDISCHE BELASTINGVRAAGSTUK.

I.

De magistrale nota van Prof. Treub over de Indische belastingen heeft begrijpelijkerwijze in ruimen kring, en voornamelijk in Indië, de aandacht getrokken. Onlangs is te Batavia eene brochure verschenen, geschreven door den heer J. L. Vleming Jr., chef van den accountantsdienst bij het Indische belastingwezen en getiteld: „Critisch antwoord op de belastingnota van Mr. M. W. F. Treub”. In het voorwoord schrijft de heer Vleming, dat zijn antwoord op Mr. Treub's belastingnota door hem geschreven is niet als belastingambtenaar, maar als particulier, als burger van Nederlandsch-Indië, die het nuttig en noodig vond, dat ook de door hem naar voren gebrachte kant van het belastingvraagstuk in het openbaar besproken zou worden.

Zeer zeker heeft het zijn nut dat, waar Mr. Treub zijne beschouwingen over de Indische belastingen en eenige daarmede in verband staande onderwerpen gepubliceerd heeft, ook anderen hunne inzichten over dergelijke belangrijke vraagstukken kenbaar maken, onder één mits evenwel, en deze is, dat zij, die over genoemde onderwerpen schrijven, blijk geven de stof die zij behandelen, meester te zijn.

Nu maakt de brochure van den heer Vleming niet den indruk van eene vrucht te zijn van op ernstige studie steunende kennis en bovendien heeft de schrijver herhaaldelijk blijk gegeven van op eene zeer zonderlinge manier met cijfers om te springen.

In het voorwoord leest men:

„Dat in Nederlandsch-Indië van de buitengewone inkomsten (winsten) die gemaakt zijn, eene te hooge buitengewone belasting is of wordt geheven, en van de gewone inkomsten (winsten) eene te hooge gewone belasting, ontken ik ten sterkste”.

Waar nu in het afgelopen jaar tal van jaarverslagen van in Nederlandsch-Indië werkende maatschappijen verschenen zijn, die met een beroep op cijfers en feiten over een te zwaren belastingdruk klagen, en verschillende maatschappijen zelfs meenen, dat die zware belastingdruk hare bestaanszekerheid in gevaar brengt en zeer zeker elke gedachte aan uitbreiding van zaken uitsluit, daar had het op den weg van den schrijver gelegen om zijne hierboven aangehaalde bewering met feiten en cijfers te staven. Hij laat het echter bij de geciteerde bewering en men zoekt in de geheele brochure tevergeefs naar eenig bewijs voor de door hem geuite bewering.

Wel vindt men op pag. 17 der brochure de stelling neergeschreven, dat zeer vele groote naamlooze vennootschappen in Nederlandsch-Indië slechts een gering percentage aan *inkomstenbelasting* betalen en veelal niets of weinig meer dan 6 pO. van de netto winst (zuiver inkomen), tenzij exorbitante winsten zijn gemaakt, en geeft de schrijver op pag. 18 e.v. eenige cijfers omtrent winsten, die in 1921 door eenige door hem niet genoemde maatschappijen zouden zijn gemaakt, benevens eene door hem gemaakte berekening omtrent hetgeen volgens hem daarover door die ongenoemde maatschappijen aan *inkomstenbelasting* zou verschuldigd zijn, maar dit betoog en de door den schrijver geproduceerde cijfers hebben niet de minste waarde. Want in de eerste plaats heeft de schrijver verzuimd te zeggen, welke naamlooze vennootschappen hij op het oog heeft gehad, zoodat de door hem geproduceerde cijfers niet zijn te controleeren. In de tweede en voornaamste plaats komt het er voor de vraag, of er al dan niet een te zware belastingdruk op de in Indië werkende naamlooze vennootschappen is gelegd, op aan te weten, welk bedrag (in vergelijking met hare winsten) *in totaal* in eenig jaar door bepaalde maatschappijen aan belastingen is betaald en wegens achterstand in den aanslag is moeten worden gereserveerd, en niet slechts het bedrag, dat aan inkomstenbelasting is betaald.

Naast de inkomstenbelasting (die volgens drie grondslagen geheven wordt), is ook nog verponding, oorlogswinstbelasting en productenbelasting verschuldigd, terwijl alleen de volgens den derden grondslag der inkomstenbelasting verschuldigde extrawinstbelasting met de verschuldigde productenbelasting en/of oorlogswinstbelasting mag verrekend worden. Ook de verponding, de productenbelasting en de oorlogswinstbelasting (om van de kleinere belastingen maar te zwijgen) drukken op de inkomsten der maatschappijen. Door te verzwijgen, hetgeen uit dezen hoofde betaald is of gereserveerd moest worden door de maatschappijen, die de schrijver op het oog had, gaf hij een volkomen vals beeld van hetgeen die maatschappijen over hare winsten in 1921 in werkelijkheid aan belastingen hebben moeten betalen en reserveeren.

Het totaalbedrag dat in Indië werkende maatschappijen aan zeer vele verschillende belastingen hebben op te brengen, is inderdaad groot. In de Economisch-Statistische Berichten van 26 April 1922 geeft de heer L. van Vuuren op pag. 387 eene opstelling over hetgeen de suikercultuur over 1920 aan inkomstenbelasting, heffing van een halven gulden per picol over oogst 1919, suikerbelasting over 1920, verponding, belasting voor auto's en paarden ten laste van het bedrijf, heeft moeten betalen. Voor deze belastingen moest volgens de aan den heer van Vuuren verstrekte gegevens betaald worden een bedrag van rond f 146 miljoen. Daarbij komen nog betaalde invoerrechten ad f 990.000, uitgaven voor de cultuurpolitie f 1.800.000, en zegelbelasting f 55.5000, te zamen dus over 1920 bijna f 149 miljoen aan belastingen en andere bijdragen aan publieke middelen. De winst, door de suikercultuur over 1920 gemaakt, kan aangenomen worden op f 18 per picol

en mag dus geschat worden op f 450 miljoen. Van die winst moest bijna $\frac{1}{3}$ gedeelte aan bijdragen aan de publieke middelen worden besteed, dus bijna $33\frac{1}{3}$ pCt. Dit cijfer ziet er heel anders uit dan de nauwelijks iets meer dan 6 pCt. aan inkomstenbelasting, waarvan de heer Vleming gewaagt.

Op pag. 24 en 25 der brochure vindt men een ander typeerend staaltje van groote oppervlakkigheid. Daar behandelt de schrijver het geval van eene al weder niet genoemde suikerfabriek, die over 1921 volgens hem eene winst zou gemaakt hebben van rond f 891.000 op een aandelenkapitaal van f 1 miljoen. Hij noemt die winst „exorbitant”, doch verzwijgt het werkelijke kapitaal, dat in de onderneming zit en dat men natuurlijk zal moeten kennen om te weten of de gemaakte winst inderdaad exorbitant is. Want dit hangt niet af van het nominale kapitaal, van het kapitaal, dat de statuten noemen, maar van het kapitaal, dat werkelijk in de zaak zit. Doch alle gegevens om het werkelijke kapitaal te weten, dus om te weten of inderdaad de gemaakte winst al dan niet eene abnormaal hooge is, worden door den schrijver aan den lezer onthouden.

Verder berekent de schrijver, wat dan bij de zoo-gezegd behaalde „exorbitante” winst de maatschappij „aan normale belasting” zal hebben te betalen. Doch bij die berekening houdt hij alleen rekening met de ordonnantie op de inkomstenbelasting en negeert hij wat de maatschappij aan verponding en aan suikerbelasting te betalen heeft. Zoo komt hij tot een bedrag dat nog geen 9 procent bedraagt der gemaakte winst, terwijl het in werkelijkheid te betalen bedrag, dat de schrijver niet opgeeft, natuurlijk veel hooger zal zijn. En met dergelijke volkomen onvolledige, en dus onbetrouwbare gegevens tracht de schrijver den indruk te vestigen, dat de belastingdruk in Indië in het geheel niet zwaar is.

Op pag. 25 zegt de schrijver, dat de suikeroogst 1921 eene winst zou gelaten hebben van f 5 of f 6 per picol. Hier vergist de schrijver zich. De suikeroogst 1921 heeft gemiddeld opgebracht f 15.06 per picol; volgens eene berekening uitgevoerd ten kantore van den Bond van Eigenaren van Nederlandsch-Indische Suikerondernemingen betreffende een aantal fabrieken, die te zamen 15 miljoen picols produceerden, kan de gemiddelde kostprijs op zeker niet lager dan ongeveer f 12.50 per picol gesteld worden; de gemiddelde winst over den suikeroogst 1921 heeft dus zeker niet meer bedragen dan ongeveer f 2.56 per picol.

Op pag. 39 der brochure gaat de schrijver zich te buiten aan eene incorrecte uitlating aan het adres van de Bataafsche Petroleum Maatschappij. Hij zegt daar:

„Zoolang het echter mogelijk zou blijken, dat de in Nederlandsch-Indië werkende petroleummaatschappij(en) de daar inderdaad gemaakte winsten kunnen laten afvloeien naar andere buitenlandse maatschappijen, zoolang zal de fiscus in Nederlandsch-Indië niet alleen het recht, maar ook den plicht hebben met terzijdestelling zelfs van principiele bezwaren en als het moet langs den weg van uitvoerrecht zijn deel van die winst in de Indische schatkist te brengen”.

Hier wordt dus zonder zelfs maar een zweem van bewijs, getracht den indruk te vestigen, dat de Bataafsche Petroleum Maatschappij de in Indië door haar gemaakte winsten naar andere buitenlandse maatschappijen laat afvloeien. Nu heeft de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot Exploitatie van Petroleumbronnen in Nederlandsch-Indië in haar jaarverslag over 1920² medegedeeld, dat hare dochtermaatschappijen over genoemd jaar aan belastingen in Indië en Nederland f 38.7 miljoen betaalden tegenover f 41.4 miljoen in andere landen, hoewel de olieproductie in Indië slechts $\frac{1}{5}$ bedroeg van hare geheele olieproductie. Waar dus de olieproductie der Bataafsche in Indië slechts $\frac{1}{4}$ bedroeg van de olieproductie harer buitenlandse zustermaatschappijen, moest zij aan belasting in Indië en Neder-

land bijna hetzelfde bedrag betalen, dat hare buitenlandse zustermaatschappijen in het buitenland betaalden. Uit deze door de Koninklijke gepubliceerde cijfers vloeit voort, dat van een laten afvloeien van in Indië gemaakte winsten naar andere buitenlandse maatschappijen geen sprake is. Is deze conclusie niet juist, dan had de schrijver, die chef is van den Indischen accountantsdienst bij het belastingwezen, dit moeten aantoonen; in geen geval mocht hij met voorbijgaan der door de Koninklijke gepubliceerde cijfers de onbewezen bewering, die hierboven is aangehaald, neerschrijven, en zulks te minder, waar de Indische belastingadministratie met medewerking van het hoofd van den Gouvernementsaccountantsdienst aldaar de boekhouding der Bataafsche tot in alle bijzonderheden heeft onderzocht en onder de loupe heeft genomen — niet slechts op het hoofdkantoor te Weltevreden, doch evenzeer op de kantoren van de verschillende administraties op Java, Sumatra en Borneo, zooals de directie en commissarissen der Koninklijke hebben medegedeeld in een door hen aan den Minister van Koloniën gericht schrijven d. d. 23 Januari 1923, hetwelk in de voornaamste Nederlandsche dagbladen van den 24sten Januari 1923 werd gepubliceerd.

De heer Vleming spreekt verder op pag. 39 zijner brochure van de „groote massa der bezitlooze inheemsche miljoenenbevolking.” Van de agrarische wetgeving schijnt de heer Vleming nooit iets gehoord te hebben. Die agrarische wetgeving heeft evenwel tot gevolg gehad, dat alleen op Java en Madoera de inlandsche bevolking in het bezit is van 9,654,440 bouws bouwgronden¹ (pag. 66 van de Jaarcijfers 1920 voor het Koninkrijk der Nederlanden, afd. Koloniën, bewerkt door het Centraal Bureau voor de Statistiek).

En tenslotte geeft de heer Vleming aan het einde zijner brochure op pag. 41 en 42 eene opstelling van hetgeen in 1916 tot en met 1923 aan belastingen werd en wordt opgebracht enerzijds door Europeanen en naamlooze vennootschappen, anderzijds door de inheemsche bevolking. De wijze echter, waarop de schrijver deze opstelling heeft samengesteld, ontnemt aan de uitkomsten, waartoe hij gekomen is, alle waarde. In de eerste plaats toch verwaarloost hij bij de belastingen, te betalen door het Europeesche deel van de bevolking, het uitvoerrecht, omdat dit volgens hem bijna uitsluitend uit petroleumbelasting-opbrengst bestaat. Om welke reden de opbrengst van eene belasting, door de Europeesche petroleum-nijverheid betaald, verwaarloosd moet worden bij eene berekening van het door het Europeesche deel der bevolking aan belasting te betalen bedrag, is niet duidelijk. Verder neemt de schrijver onder de belastingen, door het Europeesche deel van de bevolking te betalen, ook op de bedrijfsbelasting, hoewel de bedrijfsbelasting tot 1920 toe uitsluitend geheven werd van inlanders en vreemde Oosterlingen. En in de derde plaats telt de schrijver onder de belastingen, die door de inheemsche bevolking betaald worden, ook op het bedrag, dat door den Indischen Staat verkregen wordt als bedrijfsoverschot zijner monopolies, t. w. uit den verkoop van zout en opium en uit den pandhuisdienst. Maar de opbrengst dezer monopolies kan niet als betaalde belastingen worden beschouwd; immers de inlander ontvangt voor zijne betaalde penningen zout, opium en het noodige crediet. In den gedachtengang van den schrijver zou men bij de belastingen, door de inlandsche bevolking betaald, ook kunnen gaan optellen de netto opbrengst, door de staatsspoorwegen en de particuliere spoor- en tramwegmaatschappijen verkregen door het reizigersvervoer over hare lijnen.

Uit de hierboven genoemde voorbeelden blijkt,

¹ Het productieareal der Europeesche cultures op Java en Madoera, inclusief de cultures op van inlanders gehuurde gronden (voornamelijk suiker en tabak) bedraagt ongeveer 704.000 bouws.

dat de brochure van den heer Vleming er niet toe kan bijdragen om den blik op de werking en de gevolgen van het Indische belastingwezen te verhelderen.

Volledigheidshalve zullen wij nog een oogenblik stilstaan bij twee punten, waarop de schrijver in zijne brochure grooten nadruk heeft gelegd.
(Wordt vervolgd).

J. GERRITZEN.

INDIË'S FINANCIËN EN STAATKUNDE.

II (Slot).

De basis van het publieke financieewezen wordt, ook in Indië, gevormd door de politieke doeleinden en door de economische structuur. Het zijn de politieke doeleinden, die bepalen welken omvang en inhoud de overheidstaak zal hebben; het is de economische structuur, die bepaalt op welke middelen blijvend voor die overheidstaak kan worden gerekend. Wil er stabiliteit in het Indische financieewezen zijn, dan dienen die beide in harmonie te zijn. Het is echter zoowel in de politieke doelstelling als in de beoordeeling van de economische structuur, dat t. a. v. Indië is gefaald.

Het is bekend, dat ook in Nederland verschil van opvatting bestaat omtrent politieke doelstelling, omvang en inhoud der overheidstaak, en dat zelfs de economische structuur van Nederland nog niet door alle politieke richtingen op dezelfde wijze wordt gezien. Toch zijn hier de verschillen onbelangrijk, vergeleken bij Indië.

In Nederland is ten minste de nationale eenheid reeds zoo algemeen aanvaard, dat met meerderheidsbesluit in een gemeenschappelijk parlement een behoorlijk staatsbestuur mogelijk is. In Indië staat men voor een geheel ander geval. Wat in Nederland het Nederlandsche volk is, is in Indië slechts één der Indische volken, neem b. v. het grootste, het Javaansche. Ook daar zal men metertijd kwesties en politieke richtingen krijgen als in Nederland. Maar naast dat eene volk staan nog talloze andere en boven al die volken staat het Nederlandsche oppergezag, dat ook weer een eigen taak heeft en daarvoor een eigen financieele basis behoeft.

Die bijzondere en samengestelde staatkundige structuur maakt ook de basis van het financieewezen van een zeer samengestelde structuur. De politieke doelstelling van een kolonie met een oppergezag en een belangrijk, internationaal georiënteerd uitheemsch element, is een geheel andere dan van een homogeen, nationaal land als Nederland; de economische structuur van een kolonie, met een volgens westersche methoden produceerend en op uitheemsche financiering aangewezen uitheemsch element, is eveneens een geheel andere dan van een homogeen, nationaal land als Nederland.

Het is de groote dwaling der huidige koloniale politiek dat zij, vergetende dat het Nederlandsche volk slechts tot een functie van oppergezag over de Indische volken in staat is, Indië zoowel voor de politieke doelstelling als voor de financieele basis, als een eenheidsstaat is gaan zien, op zichzelf georiënteerd — men spreekt immers officieel reeds van „importkrachten"! — terwijl de werkelijke politieke en economische structuur daaraan tegengesteld zijn. Gedeeltelijk is dit het gevolg van een verkeerd begrepen associatie, voor een groot deel echter ook van onvermogen. Het is ook organisatorisch onvermogen, tekort aan vormende kracht geweest, die, soms tegen beter weten in, de huidige politiek hebben gecontinueerd.

Die fout tegen de werkelijke staatkundige en economische structuur van Indië heeft de staatstaak echter enorm verzwakt en uitgebreid, zoodanig, dat in toenemende mate twijfel is ontstaan of Nederland dit wel kan volhouden. Een oppergezag ver-

onderstelt altijd het bestaan van de beheerschte volken door hun *eigen* kracht. De taak van het oppergezag kan daardoor beperkt blijven tot de essentiele zaken van gezagshandhaving naar binnen en naar buiten, tot de algemeene politiek, tot de internationale functie, tot leiding en opheffing van de beheerschte volken. Die taak is reeds groot, maar heeft ten minste hare natuurlijke grenzen.

Maar wordt die staatkunde prijsgegeven, wordt niet meer gezien, dat het oppergezag zich moet beperken tot leiding en opheffing van de Indische volken om hen, zodoende, omhoog te brengen en vervloeit het oppergezag tot een algemeen overheidsgezag, dat zich tot de *individuen* gaat wenden, dan is er geen grens meer aan de overheidstaak en daarmee aan de financieele behoeften. De overheidstaak wordt dan die van een nationalen staat, terwijl de economische grondslagen nog geheel die van een kolonie zijn. Die toestand heerscht thans in Indië en die tegenstrijdigheid is het, welke de moeilijkheden, vooral ook de financieele ontwrichting, heeft gebracht.

Toen de opleving der Indische volken begon hebben de regeeringen niet begrepen, dat toen vóór alles een staatkundige organisatie gegeven had moeten worden, waarin die volken als *volk* bleven bestaan en daarmee als volk behandeld konden worden. Dit verzuimde men of juist, gebannen in de heerschende opvatting der associatie, nog versterkt door ambtelijken continuïteitsdrang, verwierp men dit. Niemand zal in twijfel hebben verkeerd dat de opleving der inheemschen, in hunne groote achterlijkheid, enorme eischen aan financiën en personeel moest stellen. Had de regeering hen daarbij als *volken*, dus telkens als een geheel, als een groep behandeld, dan zouden tegenover de eischen en verlangens dier groep ook het productievermogen en de bijdrage van die groep aan de middelen voor de overheidstaak zijn gebleken. Maar het unificatiedogma liet dit niet toe, zij werden als groep met eigen eischen en eigen middelen opgelost en daarmee ging het overzicht verloren.

In stede dat de Volksraad als rem optrad, werd hij stimulans voor uitgaven en waar alle overzicht ontbrak kon het gebeuren, zooals Mr. Gerritzen, oud-directeur van de Javasche Bank, het uitdrukte (Ind. Genootschap 17 Dec. '20)

„dat de inlandsche maatschappij jaarlijks vele tientallen miljoenen gulden tekort komt om de kosten harer huishouding te kunnen betalen, en bovendien, dat zij voor een groot deel leeft op kosten van een klein aantal vreemdelingen”.

Hierin demonstreeren zich twee tendensen der unificatiepolitiek op financieel gebied. De eerste is, dat het onmogelijk wordt gemaakt, een overzicht te krijgen over eischen en bijdragen door de twee, zoo diep gescheiden groepen van uitheemschen en inheemschen; de tweede is, dat de eene groep, i. c. de inheemsche, voor hare ontwikkeling reeds in sterke mate afhankelijk van de andere groep, *zonder dat dit duidelijk blijkt*.

Men hoede zich, bij de beoordeeling van dit onderwerp, voor een veel gemaakte fout, n.l. de uitheemsche producenten in Indië, vooral de Europeanen, als een hooger stand te zien, waarbij dan de Inlanders den lageren stand zouden vormen. Dit is onjuist. De Inlanders hebben hun eigen samenlevingen met hooge en lage standen en de heerschende inzichten in Nederland, dat hoog en laag één onverbreekelijk geheel vormen, dat in de welvaart der hoogere standen culmineert, geldt wel voor de inheemsche samenlevingen op zichzelf, maar niet voor de uitheemsche producenten; die staan daarbuiten en moeten met anderen maatstaf worden gemeten.

De grief van de uitheemschen, zooals die ook in de actie van den Ondernemersraad tot uiting komt, tegen het tegenwoordigen bewind is niet, dat zij moeten bijdragen, en soms belangrijk moeten bijdragen in de ontwikkeling der inheemsche volken, maar

wel, dat zij geheel in de zuiging der inheemsche volksontwikkeling dreigen te geraken en hun eigen basis van bestaan niet meer erkend zien. Die inheemsche volksontwikkeling gaat evenwel haar eigen weg, zij is geenszins in alle opzichten gunstig voor het uitheemsche productieproces en toch ontnemt de politieke unificatie tusschen uitheemschen en inheemschen aan die uitheemschen het vermogen zich buiten die volksontwikkeling te houden. Tegenover de bescherming, die wij den Inlanders in hun grondbezit geven, behoort te staan dat wij den uitheemschen producent, hetzij Nederlander of vreemdeling, ook buiten de zuiging der Inlandsche maatschappij laten en hem meten met den maatstaf der internationale concurrentie, waarvan hij inderdaad afhangt.

* * *

De vraag, thans boven alle andere voor het financieewezen van praktische waarde, is: „hoe komt men uit de huidige impasse, hoe moet de Indische staatkunde zijn om tot gezonde toestanden te geraken, hoe moet die staatkunde zich in de staatsinstellingen uitdrukken, om het openbare financieewezen op grondslagen te plaatsen, die niet voortdurend door ontwrichting bedreigd worden?” Het gaat hier — het werd reeds opgemerkt — om wijziging van staatkundige tendensen; technische verbeteringen in de heffingen, rechtvaardiger grondslagen enz. vallen buiten deze beschouwingen, evenals de engere bezuinigingswerkzaamheid daar buiten valt.

De groote dwaling van de koloniale staatkunde der laatste tijden, ook op financieel gebied, is de unificatie. Daardoor begon de overheidstaak, die bij een oppergezag niet boven de krachten van het Nederlandsche volk behoefde te gaan, te vervloeien en werd zoo uitgebreid, dat zij niet meer te beheerschen is en geen voldoende middelen meer kan vinden. Daardoor kwam tevens de uitheemsche productie, die op internationale concurrentie is aangewezen, in de zuiging van de ontwikkeling der inheemsche volken en dreigt daarmede de internationale oriëntering en de stabiliteit, die zij noodig heeft, te verliezen. De inheemsche bevolking vond, bij haar streven naar ontwikkeling, niet die natuurlijke beperking, die voor een goed financieewezen noodig is, omdat zij niet in de eerste plaats met eigen middelen werkte, doch in belangrijke mate op de uitheemsche productie steunde.

Uit dien onoverzichtelijken en tegenstrijdigen toestand ligt de uitweg in de aanvaarding, voor geheel Indië, van de beginselen, die reeds sedert het bewind van den Gouverneur-Generaal Van Heutz voor de landschappen zijn aanvaard. Daar worden de inheemsche gemeenschappen tot een echte, ongemengde autonomie georganiseerd, met een eigen financieewezen tot ontwikkeling gebracht. Daar is de inheemsche ontwikkeling, met hare bijzondere behoeften, gescheiden van de Nederlandsch-koloniale en werkt geheel bevreemdend. Het is een gezonde financieele toestand, zooals dat bewind in het algemeen een gezonden financieelen toestand heeft weten te scheppen, ondanks groote eischen aan de overheidstaak.

Wat daarom thans noodig is, is dat het Nederlandsche gezag zich weer bewust tot oppergezag constitueert en dat de inheemsche bevolking in volksverband wordt gebracht, zoodat het Nederlandsche bestuur niet met individuen, doch met groepen te maken krijgt. Die groepen behooren een eigen budget en een eigen financieewezen te hebben. De regentschaps-autonomie, die door mij met deze bedoeling was geschapen, moet zich dus in hare organisatie inspireren op de landschappen en niet op de decentralisatiebeginselen van 1903, zooals thans geschiedt. Dan wordt bereikt, dat de Europeanen daarbuiten vallen en dat dus de inheemsche maatschappij bij haar ontwikkeling ook steeds het beeld van haar eigen economisch vermogen voor oogen heeft. Evengoed als de landschappen zullen ook de regentschappen een financieele bijdrage van het oppergezag kunnen

ontvangen, maar dit geschiedt dan bewust en met een duidelijk inzicht in de noodzaak, in de toelaatbaarheid en in de gevolgen.

Met deze uitbreiding van de landschapspolitiek — natuurlijk in moderne vormen — over het geheele inheemsche leven in Nederlandsch-Indië komt reeds een andere tendens in het financieewezen. De regeering heeft dan het overzicht, kan bewust handelen, heeft in de hand hoever zij wil gaan met het belasten der uitheemsche productie ter wille van de ontwikkeling der inheemsche volken. De Indische volken zelf hebben dan in het eigen budget de natuurlijke rem, die verhindert, dat het evenwicht tusschen cultureel willen en economisch kunnen te zeer wordt verbroken.

* * *

De wijziging in het karakter der regentschaps-autonomie is echter nog geenszins voldoende voor het verkrijgen en voor het behoud van een goed financieewezen. Even noodzakelijk als het is, dat alle gezag boven de inheemsche formaties als oppergezag wordt geconstitueerd, even noodzakelijk is het, dat in de geheele sfeer van dat oppergezag — de koloniale sfeer — gouvernementeel bewind heersche; het is uitvloeisel van de politieke doelstelling en van de economische structuur, die het financieewezen beheerschen. Dit wil natuurlijk niet zeggen, dat het tegenwoordige, autocratische ambtenaarsgezag bestendig moet blijven, geenszins, maar wel dat in die koloniale sfeer, die het centraal bestuur, het provinciaal bestuur en het residentiebestuur omvat, geen raad *aan het hoofd* moet staan. Gemengde raden, uit Nederlanders en Indiërs bestaande — en dat moeten alle raden zijn, die boven de zuiver inheemsche raden uitgaan — mogen nooit aan het hoofd van een provincie staan; zij mogen nooit anders zijn dan wetgevende raden, voor de wetgeving samenwerkende met het gouvernementeel bestuur.

Gemengde raden, met autonome bevoegdheid bekleed, aan het hoofd der provincie staande, brengen onmiddellijk op financieel gebied weer denzelfden toestand, als waarvoor wij thans in het algemeen staan, omdat zij politiek op zich zelf georiënteerd zijn. De drang der Indiërs en der Europeesche niet-producenten schroeft weer de eischen ver boven het eigen peil op en de financieele bevrediging komt weer neer op de uitheemsche producenten, die zich daartegen, in hun kleine minderheid, niet kunnen verzetten en die juist door het autonome karakter van den raad, geen hooger beroep hebben. Een gemengde raad kan niet autonoom zijn, kan niet aan het hoofd staan, het eindigt, zoodra hij zich werkelijk doet gelden, onvermijdelijk in financieele ontwrichting door de vernietiging der internationale oriëntering, waarvan ook de provincie afhangt.

De aangenomen bestuurs hervorming van den tegenwoordigen minister van Koloniën brengt inderdaad dien autonomen raad, maar het zal bij invoering blijken, dat het een ernstige fout is. Het is weer het unificatiedogma, dat hier heeft doen dwalen. Een gemengde raad, als hoofd van de provincie, was nog eenigszins te verdedigen zoolang de groote inheemsche bevolking in politieken zin amorph was. Maar toen het nationale gevoel en het nationale leven terugkeerden, had het unificatiestreven opgegeven moeten worden; het is onvereinigbaar met gescheiden nationale gevoelens. Een andere organisatie is thans noodig.

De bestuurs hervorming tracht de nadeelge volgen te voorkomen, door in de autonome raden een gouvernementeel overwicht te scheppen door allerlei kiesrecht-restricties, maar een ieder weet dat een kiesrecht-beperking slechts tijdelijk is en bij de tegenwoordige ervaring in massa-actie slechts zeer tijdelijk. Bij een groote inlandsche meerderheid in de raden zou de tegenwoordige financieele toestand in de provinciën chronisch worden. Het dringen naar autonome raden, in plaats van naar wetgevende raden met gouverne-

menteel bewind, is voornamelijk een dringen van Europeanen, die alleen het voor de hand liggende zien. Zij zullen goed doen zich de woorden te herinneren die Mr. Pierson eens schreef:

„de mannen der practijk zijn dikwijls stoute theoristen; „wat zij op grond der ervaring prediken is in menig geval „de vrucht hunner zeer slechte waarneming. Zij leiden vaak „uit ware stellingen gevolgtrekkingen af, die daarin geenszins liggen opgesloten.”

De Nederlandsche bestuursvorm, centraal en provinciaal, past niet bij Indië, ook niet in de koloniale sfeer of de westersche overkapping. Aan gezagsverlies, bestuurlijke impotentie en financieele ontwrichting zal men dit steeds weer ervaren. De groote scheidingslijnen in Indië, die het economisch vermogen beheerschen en de politieke doelstelling bepalen, loopen tusschen uitheemsch en inheemsch in de eerste plaats; tusschen de inheemschen onderling in de tweede plaats en wanneer een bestuurshervorming of herziening der staatsinrichting die lijnen niet volgt moet zij mislukken.

De staatkundige hervormingen, die moeten geschieden om de huidige tendensen op financieel gebied te wijzigen en het financieewezen op een gezonde basis te plaatsen, kan men samenvatten in de desiderata: het staatkundig organiseren van de geheele bevolking van Nederlandsch-Indië in volksverbanden met eigen budget; het onder gouvernementeel bewind brengen en houden van het centrale en provinciale bestuur met bijstand van gemengde wetgevende raden. Dan past de staatsinrichting zich nauwkeurig bij de politieke doelstelling en de economische structuur aan en vermag daardoor een harmonisch financieewezen te handhaven. In de nota van mijn hand in het rapport der herzieningscommissie vindt men zoowel de algemeene staatkunde als de daarbij aansluitende financieele politiek uitvoerig uiteengezet. Ik moet verder daarnaar verwijzen. De doorvoering eischt veel begrip en inzicht, maar zij ligt binnen ons vermogen.

Het moge uit het bovenstaande duidelijk zijn, hoe diep de kwestie van de financieele gezondmaking van Indië ligt en wat daaraan vast zit. De huidige pogingen tot sluitend maken der begrooting mogen zeker niet worden gestaakt, maar zij vormen slechts een gering deel van hetgeen gedaan moet worden. Zij dragen echter één groot gevaar in zich: het verzuimen van staatkundig ingrijpen. Voor bezuiniging is goede wil, is ambtelijke ervaring, is vasthoudendheid voldoende; voor een principieel ingrijpen is staatkundige vormkracht noodig. En nu is het groote gevaar dat de talloze ambtenaren en misschien ook wel de regeeringen, die wel tot het eerste maar niet tot het laatste in staat zijn, de geheele publieke aandacht naar het bezuinigingswerk en naar technische verbeteringen zullen trekken en die aandacht met kleine successen op dit gebied zullen weten te boeien.

Late men zich daardoor niet van het groote werk laten afhouden. Late men begrijpen, dat thans alles, niet alleen het financieewezen, aan het vastlopen is op een staatkunde, die haar reden van bestaan heeft verloren en late men niet aarzelen thans principieel in te grijpen, vóór ook weer de aanhangige wijzigingen in het Regeeringsreglement ons nog meer zullen hebben gebonden. Late men niet aarzelen de unificatie prijs te geven en op doortastende wijze een nieuwen weg in te slaan. Met beleid en, vooral, met begrip en inzicht is nog een wijziging mogelijk. Men onderschatte niet de noodzaak de Indische volken in hunne ontwikkeling te steunen, maar men onderschatte ook niet de beteekenis der internationale functie van Indië. Zoolang die zich vrij kan ontplooiën, zoolang zullen er ook de middelen zijn voor den groei der Indische volken. Eindigt die internationale functie, door een voortgezette unificatie, dan wordt Indië een tweede Suriname, op zichzelf georiënteerd, maar zonder welvaart, zonder toekomst. Kan Nederland

het Indische financieewezen niet meer gezond houden, dan kan het Indië niet meer behouden. Het huidige financieele probleem is echter een staatkundig probleem.

S. RITSEMA VAN ECK.

Den Haag 26 Januari 1923.

DE VRACHTENMARKT IN 1922.

Het afgelopen jaar is weer een moeilijk jaar geweest voor de reederijen. De hoeveelheid scheepsruimte, welke aanwezig is en welke op zijn minst 25 pCt. meer is dan die van vóór den oorlog, drukt de vrachten tot een dermate laag peil, dat het voor de reeders veelal op hetzelfde neerkomt om hun schepen op te leggen of te laten varen. De geregelde lijnen zijn echter verplicht hun schepen te laten loopen om te voorkomen, dat concurrenten op hun terrein komen. Om hun booten te vullen moeten zij vaak zeer lage vrachten accepteren. Hierdoor nemen zij de lading welke er nog is voor een groot gedeelte weg en bederven de markt voor de wilde booten. Zelfs gaan ze vaak zoo ver, dat zij voor betrekkelijk kleine partijen een optie voor meerdere loshavens geven. Veel verbetering op het voorgaande jaar is er niet. 1922 onderscheidt zich in zoverre van 1921, dat alles meer in de normale banen is gekomen en men gelegenheid heeft gekregen om zich naar de gewijzigde omstandigheden te regelen.

In 1922 is de val in de vrachten niet zoo sterk en plotseling geweest als in 1921, waardoor groote verliezen, als in 1921 op bepaalde reizen zijn voorgekomen, veel meer zijn beperkt gebleven. De drang tot verlaging van exploitatiekosten en havenkosten heeft in 1922 sterk doorgewerkt. De prijs van steenkolen, welke brandstof nog steeds door de meeste booten wordt gebruikt, is aanzienlijk gedaald en de gages van de Nederlandsche schepelingen hebben twee keer in het afgelopen jaar een verlaging ondergaan. Ook de prijzen van de andere scheepsbenodigdheden zijn lager dan een jaar geleden. In vele havens in het buitenland zijn de havenkosten verlaagd en ook in ons land wordt ernstig over een verlaging gedacht. De belanghebbenden bij de scheepvaart hebben door het sterk verlagen van de plaatskosten in onze havens het goede voorbeeld gegeven. Hieraan dient nog toegevoegd, dat de kosten voor reparatie door het sterke concurreeren van de reparatiewerkplaatsen vrij wat minder zijn geworden.

Indien men thans de vrachten, welke een jaar geleden golden, vergelijkt met die welke eind December te bedingen waren, komt men tot het resultaat, dat deze helaas ook sterk zijn gedaald en misschien nog wel in verhouding meer dan de exploitatiekosten. Als men de timechartervrachten, welke als het meest juiste beeld van den algemeenen toestand beschouwd kunnen worden, neemt, vindt men dat deze zelfs met 19 pCt. zijn gedaald. In dit verband is het interessant te zien, dat het indexcijfer voor de detailprijzen in Engeland een verlaging van 15 pCt. en dat van de groothandelsprijzen van 10 pCt. aanwijst.

Zooals vanzelf spreekt kunnen deze cijfers niet worden aangenomen om de juiste verhouding in de daling van vrachten en exploitatiekosten aan te geven. Veel verschil maakt het bovendien, welke de reis is welke gemaakt wordt, daar de havenkosten, die stellig niet 20 pCt. alom zijn gedaald, een belangrijken post op de exploitatierekening vormen. In Argentinië b.v. zijn deze nog hetzelfde als kort na den oorlog.

Het cijfer, dat ik gaf voor de vermindering in de timecharterhuur geeft het meest juiste beeld van den algemeenen toestand. In de timechartervrachten ziet men dan ook een nagenoeg regelmatig dalende lijn. De vrachten, welke echter bedongen werden voor open charters, geven voor December een veel kleinere daling vergeleken bij Januari 1922 en wel niet meer dan 6 pCt. In deze vrachten is een veel sterkere fluctuatie geweest met een gemiddelde dat ± 10 pCt. beneden de vracht van Januari '22 ligt.

Als gemiddelde voor het jaar 1921 en 1922 krijgen men geheel andere cijfers. De gemiddelde timecharterhuur van 1922 was 26 pCt lager dan voor 1921 en de vracht voor open charters 20 pCt.

Vele reederijen hebben echter grootere reducties in vrachten moeten maken dan de bovengenoemde en wel hoofdzakelijk die, welke van Noord-Europese havens varen. De Duitschers voeren hier een scherpe concurrentie.

De oude Duitse reederijen hebben vele van hunne oude booten weer teruggekocht en ook nieuwe schepen aan hun vloten toegevoegd en deze, vermeerderd met nieuwe reederijen, vrachten nu het gedurende en na den oorlog verloren terrein te herwinnen. Door den stand van de markt zijn zij in staat aanzienlijk goedkoper te exploiteeren dan niet-Duitse reederijen en daarvan maken zij gebruik om steeds lagere vrachten te accepteren om de lading meester te worden.

Wat de verschillende markten aangaat dient het volgende.

Door de staking in de mijnen in Noord-Amerika heeft Engeland het verloren terrein weer ongeveer geheel teruggewonnen voor zoover het leveren van steenkolen betreft. De verschepingen gaan dan ook geregeld door. De staking was oorzaak, dat vele ladingen steenkolen van Engeland naar de Ver. Staten en Canada werden verscheept, wat een gunstigen invloed op de uitgaande vrachten had. De vrachten naar de Ver. Staten en Canada varieerden van 7/6 in het begin tot 15/- later, terwijl de meeste ladingen op ongeveer een vracht van 12/6 werden verscheept. Tot aan het eind van het jaar gingen steenkolen naar Noord-Amerika, echter tegen vrachten van \pm 8/-. Toen de staking op haar hoogst was, deed zich de invloed op de andere uitgaande markten gevoelen en stegen de uitgaande vrachten om later weer te dalen. De vracht naar Genua was in Januari 12/3 en in December 10/- en naar Port Said resp. 14/- en 11/6 per ton. De vracht naar La Plata, welke nauw verband houdt met de thuiskomende vrachten, bedroeg aan het begin van het jaar 14/-, liep later op tot 19/6 en eindigde met 11/9.

Het groote aantal booten, hetwelk met steenkolen naar de Vereenigde Staten en Canada uitgelopen was, deed al spoedig zijn invloed op de thuiskomende vrachten gevoelen.

De uitvoer van graan van Canada, welke zeer groot was, was een zeer gewenschte uitkomst, doch de vraag naar ruimte was niet groot genoeg om een daling in de vrachten te voorkomen.

Half Juli werd van Montreal 15 cents per 100 lbs. genoteerd, terwijl kort daarna niet meer dan 12 $\frac{1}{2}$ cents te krijgen was. Tegen het eind van het seizoen liep de vracht echter weer op tot 14 cents en meer.

De vrachten van de Northern Range gaven hetzelfde beeld te aanschouwen. In het begin van het jaar werden booten afgesloten tot 18 cents, tijdens en na de staking tegen 10 cents en tegen het eind weer tot 15 cents. De vrachten voor parcels daalden tijdens de staking echter nog lager. Er was nogal veel vraag voor ruimte naar Italië en Griekenland tegen vrachten, welke in verhouding tot bovengenoemde fluctueerden.

Er werden betrekkelijk weinig booten met graan van de Golf van Mexico bevracht naar Noord Europa. De geregelde lijnen schijnen bijna alles vervoerd te hebben.

Volle ladingen katoen kwamen bijna niet voor en ook werd niet veel fosfaat verladen behalve naar Scandinavië.

De bevrachtingen in de open markt van suiker van Cuba naar Europa was dit jaar lang niet zoo druk als in 1921; toch werd veel suiker in timecharterbooten vervoerd.

Van de Pacific kust naar Europa werden weinig

booten bevracht en de booten, welke bevracht werden, waren voor het meerendeel Japansche.

De vracht van Zuid-Amerika fluctueerde weer hevig, al waren de verschillen misschien niet zoo groot als anders wel eens het geval geweest is. Het begin van het jaar opende goed op basis van 37/6. Tot half Februari bleef de vraag gehandhaafd, waarna een val kwam tot 25/- in Maart/April. Daarna kwam weer een rijzing tot 31/3 in Mei, waarna de vrachten inzakten en de markt flauw bleef tot den herfst. Het laagste cijfer dat betaald werd voor geheele ladingen was in September 17/6.

Van de nitraathavens werd hoofdzakelijk naar de Vereenigde Staten verscheept tegen vrachten, welke varieerden tusschen \$ 4.25 en \$ 6.-. De lijnbooten namen alles wat er voor Europa was mee.

Van Australië werden in het begin van het jaar vele booten bevracht tegen goede vrachten van 50/-. Tegen het eind van het jaar werd niet meer dan 43/9 betaald.

De vrachten van Indië waren gedurende bijna het geheele jaar zeer laag, totdat tegen het eind van het jaar een opleving plaats vond en betere vrachten werden betaald, hoofdzakelijk doordat de reeders, door de lage vrachten afgeschrikt, hun tonnage niet meer derwaarts hadden gestuurd. Voor deadweight van Bombay werd in Juli 17/6 en in December 27/6 betaald.

De vrachten van de Middellandsche Zee bleven op ongeveer hetzelfde niveau met 5/9—6/- van Algiers naar Rotterdam.

J. G. A. FONTJN.

WAT IS NOG RICHTSNOER IN ONZE SOCIALE VERZEKERING?

II. (Slot)

In vroegere geschriften streefde de raadsman van den Minister, de chef der afdeling Arbeidsverzekering, Mr. H. W. Groeneveld, alleen naar een oplossing voor de ziekteverzekering. In de thans door hem ingediende „Nota” streeft hij naar „bepanking van het bedrijf der overheidsorganen” — bladz. 5, 3e alinea — en blijkbaar acht hij onder deze leuze een zeer ingrijpende verandering van de industriële ongevallenverzekering noodig: 1e de geldelijke uitkeering voor 't grootste gedeelte naar de ziekenkassen; 2e de geneeskundige behandeling naar de ziekenfondsen; resulteerend in 3e het vervallen van het grootste gedeelte der administratiekosten, wat letterlijk opgevat, een besparing zou opleveren van bijkans 2 miljoen.

Door deze verder reikende plannen mede op te werpen voldoet Mr. G. aan het vereischte, dat men de sociale verzekering als één geheel moet weten te zien. Iets anders is het echter, of zijn raadgevingen op het stuk der ongevallenverzekering aannemelijk zijn?

Zooals gezegd, hij wil „de ziekte-verzekering” belast zien met de financiële lasten der ongevallen, voor zooverre die lasten bestaan in uitkeeringen van vergoeding voor loonderving, die niet langer dan zes weken duren. Van elke honderd ongevallen zijn 95 binnen genoemden duur afgelopen. (bladz. 8 der nota) De geneeskundige zorg wenscht hij van de R. V. B. over te brengen naar de ziekenfondsen. De moeilijkheid van dit laatste lijkt mij te schuilen in de grens tusschen lichte en zwaardere ongevallen. Van de zwaardere ongevallen zal dunkt mij de draagster der blijvende renten van den aanvang af de geneeskundige behandeling in handen willen houden. Het is bekend, dat de ongevallen-heelkunde andere methoden soms voorschrijft dan de gewone chirurgie; zoo geldt een vingeramputatie als meer geïndiceerd dan het sparen van een tot stijfheid voorbestemden vinger, omdat de stijve vinger veel meer belemmering veroorzaakt, wanneer de arbeid weer wordt opgevat. Achteraf praten, dat kan het kleinste kind, zegt ergens

Homerus. Zoo is het; maar te voren moet in het systeem van Mr. Groeneveld al beslist worden, of een ongeval er een is voor de R. V. B. of voor de ziekenfondsen.

Opmerking verdient ook de woordenkeuze in dit gedeelte van de Nota.

Er wordt niet gepleit voor een overdoen van de lasten der geldelijke uitkeeringen aan „de ziekenkassen”. Men zou geneigd zijn hieraan te denken; en zoo is het in de Deutsche sociale verzekering inderdaad geregeld.

Maar men moet niet vergeten, dat Mr. Groeneveld met alle macht streeft naar een wijziging van de Ziekwet-Talma, wet van 5 Juni 1913, staatsblad No. 206, en dat deze wijziging het beginsel der „Bedrijfsverenigingen” wil invoeren met terzijde stellen van de ziekenkassen; zie bladz. 13-14 der Nota.

Derhalve gaat in zijn gedachtengang de zorg voor de uitkeeringen wegens ongevallen naar Bedrijfsverenigingen. Waar op bladz. 5 wordt gargumenteerd, dat thans elk ongeval, van hoe geringe beteekenis ook, door het centrale punt, door de Rijksverzekeringsbank behandeld moet worden, en dat dit stelsel noodeloozen omslag en veel noodelooze administratiekosten veroorzaakt, zag Mr. Groeneveld daar dan waarlijk over het hoofd(!), dat de zoo aangeprezen Bedrijfsverenigingen niet anders zijn dan instellingen die eveneens vanuit één centraal punt geleid worden? „Een na 4 dagen geheel genezen gekwetste vinger van een timmermansknecht ergens in Drenthe.” thans tot zijn ergernis behandeld wordend vanwege de R. V. B. te Amsterdam, zal in zijn systeem voor rekening komen van de Bedrijfsvereniging van de Bouwvakpatroons, bijvoorbeeld gevestigd in de Zeestraat, 's-Gravenhage. Immers, met de verwijzing naar „Bedrijfsverenigingen”, in deze Nota, zoowel als in vroegere publicaties van den geachten schrijver, bedoelt hij onmiskenbaar die organisaties welke door de combinatie Dr. Posthuma-Kupers zijn uitgedacht en die uitgewerkt moeten zijn is een bij den Hoogen Raad van Arbeid destijds ingediende proeve van een wetsontwerp.

Juist in het ééne punt waarop het aankomt, verschillen Rijksverzekeringsbank en deze Bedrijfsverenigingen niet van elkaar, zoodat het dan ook geen voordeel hoegenaamd kan opleveren, de behandeling van ongevallen te ontnemen aan eerstgenoemde en toe te vertrouwen aan de andere categorie.

In den brief van den Minister aan den Hoogen Raad van Arbeid, gedateerd 29 November, welke ten geleide strekt aan de Nota en waarin het advies van den Raad op de Nota verzocht wordt, luidt het tweede vraagpunt aldus:

„2. Is het gewenscht, de ongevallen, althans voor „zooveel de gevolgen daarvan zich niet uitstrekken „tot langer dan een bepaalden tijdsduur, als ziekte-„gevallen te doen vallen onder de ziektewet?”

Deze vraag lijdt aan onduidelijkheid. Bedoelt de Minister de „Ziekwet-Talma” die geen Bedrijfsverenigingen kent? Of bedoelt hij den eventueelen toekomstigen vorm der wettelijk te regelen ziekteverzekering?

Stelt men zich de bestaande ziekenkassen voor oogen, die in vraagpunt 5, sub b, en ook hier en daar in de Nota zelve, genoemd zijn, dan moet m.i. het antwoord op dit vraagpunt ook ontkennend luiden, zij het ook op andere gronden. Men wil deze ziekenkassen handhaven; of men wil het niet. Wil men, zooals Minister Aalberse aanvankelijk voornemens was, blijkens zijn ontwerp tot wijziging der wet-Talma, dezen ziekenkassen een behoorlijk aandeel geven in de uitvoering, dan moet men hen niet in een moeilijk overgangsstadium, een stadium van aanpassing aan een nieuwe wet, nog bovendien belasten met een nieuwe taak. Een nieuwe taak, die zeer omvangrijk is. Want tot het in vraagpunt 2 bedoelde zal wel moeten gerekend worden de herziening van de contributie-tarieven,

opdat ook het ongevallengevaar *behoorlijk* gedekt zij; en met name zullen die tarieven dus op het speciale bedrijfsgevaar der ondernemingen moeten acht gaan geven. Dit te vergen van een ziekenkas is haar bezwaren met een onuitvoerbare taak.

Maar wie alleen aan „Bedrijfsverenigingen” als bovenbedoeld denkt, acht zich allicht verantwoord met een *bevestigend* antwoord; indien hij althans de materie niet beheerscht! „Bedrijfsverenigingen”, vereenigingen van patroons, bezitten gegevens voor de indeeling van de bedrijven naar het gevaar. De persoonlijke band tusschen deze „Bedrijfsverenigingen”, welke men zonder vrees voor tegenspraak met „Bedrijfsverenigingen van Centraal Beheer” mag aanduiden, en de Werkgevers Risico Bank anderzijds zal zoodanige indeeling zelfs vergemakkelijken.

Gesteld nu eens, dat men voor een onbeschreven lei stond; dat er nog geen Rijks Verzekerings Bank was; en dat zoowel ongevallen- als ziekteverzekering van meet af geregeld moesten worden. Zou dan de organisatie der ziekteverzekering beheerscht moeten worden door de eischen voor de ongevallenverzekering, of zou omgekeerd de ongevallenverzekering moeten aanpassen aan wat voor de ziekteverzekering het beste is; gesteld dat men één uitvoeringsorgaan voor beide wenscht?

Omdat ziektegevallen 5 à 6 maal talrijker zijn dan ongevallen, moet het antwoord natuurlijk zijn: wil men samenvoegen, dan gaan de eischen der ziekteverzekering vóór. Dus plaatselijke kassen moeten er zijn; want zóó eischt het de ziekteverzekering.

Het is aan de voorstanders van de z.g. Bedrijfsverenigingen met een absolute centralisatie, om aannemelijk te maken, dat deze instellingen, voor de ziekteverzekering deugen, waar zij het zijn, die beide takken, in één organisatie willen onderbrengen. Maar wat mij betreft durf ik zulk een Procrustes-bed niet aanbevelen. De eigen eischen zijn te zeer verschillend.

Dat de premie in de ongevallenverzekering door de werkgevers betaald wordt, is zeer rationeel. In de ziekteverzekering daarentegen, behoort de belanghebbende zelf de premie te betalen, behoudens een bijdrage, ter aanmoediging, door de overheid. Dem last verdeelen over arbeider en werkgever is willekeur, is door niets gerechtvaardigd. Het wordt tijd, nu de gansche sociale verzekering aan de orde gesteld is, de oriëntering nu eens los te maken van de politiek.

Ook Mr. Groeneveld zegt in zijn Nota, blz. 6, dat ziekengeld en ziekenverzorging de basis zijn voor de geheele sociale verzekering. Het lijkt of dit, veel vernomen, wachtwoord voor hem zelf eigenlijk nog niet leeft. Waarom anders zulk een geforceerde oplossing voorgesteld ten aanzien van den eisch van „vereenvoudiging”. Waarom alleen gestaard op het werkgeversbelang, om met één betaling van alles af te zijn?

Waarom het juiste stelsel van individueele verzekering prijs gegeven? Waarom geen woord gewijd aan die andere mogelijkheid om tot vereenvoudiging te komen, door de invaliditeit te beschouwen als voortgezette ziekte, en het geleidelijk daarheen te sturen, dat de draagsters der ziekteverzekering (ziekengeld) door uitbreiding van hun verplichtingen ook voor de chronische lijders opkomen? Want in dit opzicht wensch ik verder, ja veel verder te gaan dan de schrijver van de Nota. De invaliditeitsrente naar de tegenwoordige wet, zoowel als de door hem aanbevolen eenheidsrenten van 4 gulden per week beschouw ik als niet meer dan een douceur. Wil men deze niet verhoogen, omdat de industrie de premie rechtstreeks betaalt, — de schrijver zegt uitdrukkelijk dat verhooging uitgesloten is — dan moet nog van meet af voor een *behoorlijke* voorziening voor de chronische lijders gezorgd worden.

De bestaande ziekenkassen, voortbouwend op oude tradities, laten deze lijders niet geheel in den steek, niettegenstaande hunne beperkte middelen. Bij hunne opvattingen en organisatievorm is een uitbreiding

van hunne taak in deze richting zonder eenig bezwaar mogelijk en volkomen logisch. Het grootste verschil tusschen de Engelsche en de Deutsche sociale verzekering ligt in de samenvoeging van invaliditeit en ziekte door den Engelschen wetgever. Als men nu bij ons radicaal gaat veranderen, laat men dan toch kennis nemen van wat daar in practijk is gebracht.

In het systeem Mr. Groeneveld blijft de Invaliditeitsverzekering het vijfde rad aan den wagen. Blijkens bladz. 12 weet hij daarmee zoo geen weg in zijn streven naar éénheidsorganen, en uitsluitend voor dezen tak zouden dan de Raden van Arbeid gehandhaafd blijven! Zonderlinge inconsequentie. Want met den meesten nadruk is destijds door Minister Aalberse ter verdediging van deze colleges tegen het bezwaar van hun grootscheepsche inrichting gezegd: „Hebt geduld; wanneer eenmaal de volledige Talma-wetten in werking zullen zijn, inclusief de ziekte-wet, dan komt alles tot zijn recht. Dan zullen de organen der ziekteverzekering een behoorlijk deel „in de nu gemaakte kosten te dragen krijgen.” Is dit nu weer vergeten?

Het motief, om de invaliditeitsverzekering niet aan de „bedrijfsverenigingen” op te dragen, is voor Mr. Groeneveld de omstandigheid, dat de werklieden herhaaldelijk van werkgever wisselen (bladz. 12). Waarom weegt deze omstandigheid voor hem niet ten aanzien van de ziekteverzekering?? De inconsequentie is een reden te meer, aan de bruikbaarheid van de bedoelde instellingen te twijfelen.

Vereeniging van ziekte- en invaliditeitsverzekering, daar moeten wij heen.

* * *

De ziekteverzekering zal aanmerkelijk verlicht worden, als gevolg van de invoering, algemeen, van een Staatspensioen. Zij wordt dan bevrijd van uitgaven voor personen op den leeftijd, waarop ziekte en zwakte moeilijk meer te onderscheiden zijn.

Men komt dan ook tot een anderen kijk op de verdeling der lasten:

De Staat:	De Werkgevers:	De Arbeiders:
de ouderdoms- pensioenen.	de invaliditeits- renten.	de ziektevergoe- dingen.

terwijl Talma's opzet was:

Werkgevers en Arbeiders:	Werkgevers en Arbeiders:
De invaliditeits- en de ouderdomsrenten.	de ziektevergoe- dingen.

Minister Aalberse belastte echter de werkgevers met de volle kosten van de invaliditeits- en ouderdomsrenten; er is geen bezwaar, dat nu de arbeiders de ziektevergoedingen met hunne premien betalen. Het is zelfs wenschelijk.

Vooreerst omdat daardoor een ingewikkelde administratie voor de kassen vermeden wordt, welke het gevolg is, wanneer voor een deel der leden — de arbeiders — de premie voor de helft door de werkgevers vergoed wordt, voor een ander deel — de zelfstandigen — niemand inspringt. Het worde erkend, dat de ziekteverzekering voor vele minvermogens even onontbeerlijk is als voor loontrekende arbeiders.

De wetgever dient te vermijden, wat de bestaande kassen in hun veeljarige, nuttige werkzaamheid fnuiken zou; elke bepaling die tot gevolg zou hebben, dat tot uiteengaan gedwongen werden wie tot dusverre in dezelfde vereenigingen nuttig en in goede harmonie samenwerkten: loonarbeiders en kleine zelfstandigen.

Onmisbaar zijn deze kassen, en waar zij ontbreken de Raden van Arbeid, om de noodzakelijkheid dat ook dienstboden aan de ziekteverzekering deel kunnen nemen; de Talma-wet sluit hen uit! Deze categorie kan zichzelf niet als groep organiseren; en een „bedrijfsvereniging” voor dit doel van huisvrouwen als werkgeefsters, volgens het recept Posthuma-Kupers, lijkt mij een onmogelijkheid.

Ik zou gaarne zien, dat de overheid voorloopig zonder bepaalden verzekeringsplicht, niettemin krachtig naar een ruime deelname streefde. Waarom zou zij niet, met vermindering van dwang- en strafpalingen, het zóo inrichten, dat van geregelde deelname aan de Z. hare medewerking afhankelijk gesteld werd tot het verkrijgen van de positie van hoofd van een wettig gezin. Ik zou wenschen, dat wie in het huwelijk treden wil, het bewijs moet overleggen, dat hij gedurende minstens zeven jaar lid is geweest van een ziekenkas. Ik zou wel willen weten, of het aanstaande Roomsche-Katholieke congres over het Bevolkingsvraagstuk dezen maatregel zou kunnen aanbevelen? Zou er niet van gevreesd worden, dat hij al te zeer het aangaan van huwelijken tegen zal werken; zou hij daarom voor R.K. politici onaannemelijk zijn? Bestaat er geen bezwaar van die zijde, dan vraag ik, nu voor de Sociale Verzekering een nieuw richtsnoer gezocht wordt, met allen aandrang voor dit denkbeeld de aandacht. Hoeveel beter beantwoordt het niet aan de democratische gedachte van opvoeding van het gansche volk, dan wat zekere politici propageeren, nl. kosteloze, premievrije ziekteverzekering; met de betaling van alle kosten door de werkgevers.

In mijn geschrift „Ziekteverzekering- en Werkliedenziekenfondsen in Nederland” heb ik betoogd, dat de Staat, ter aanmoediging, een tegemoetkoming verstrekken moet; en wel van een zekere som per jaar voor elk lid, zeg van 1½ gulden, met welk bedrag de kosten der administratie van een ziekgeldverzekering grootendeels gedekt zijn. Wedijver tusschen vrije ziekenkassen en Raden van Arbeid zal niet nalaten de deelname geregeld te doen toenemen; en de wetgever kan met vertrouwen tien of vijftien jaren wachten, eer hij verzekeringsplicht voor absoluut onmisbaar verklaart; maar naar mijn verwachting zal het Nederlandsche volk er aan ontkomen.

Ziekteverzekering moet van stelselmatige prophylaxe vergezeld gaan. Een goede sociale ziekteverzekering moet in een verre toekomst zichzelf overbodig maken. Zij moet werken in de richting van een betere volkshygiëne, dus minder ziekte. Geen organisatie vermag dit beter na te streven, dan de eigen kassen, der rechtstreeksch belanghebbenden, door henzelf beheerd. Daar immers alleen is in waarheid de ziekteverzekering = de zorg voor den zieken kameraad. Lichtend gensel!

Met deze practische zijde, dat indien de kameraad dien naam niet verdient, omdat hij de kas exploiteert, de vereeniging dan uit welbegrepen eigenbelang kras tegen zulk een individu optreedt. Geen beter contrôle tegen simulatie dan die der vrije kassen. En indien niet streng tegen simulatie gewaakt wordt, doch onverhoopt de ziekteverzekering een melkkoe wordt, dan is de schade van zulk een zedelijke vergiftiging van het volk veel grooter dan een hoog percentage van onkosten; eerstgenoemd gevaar is veel ernstiger!

In de organisatie-Posthuma is echter een zieke werkman = een haperende machine. Het is onmogelijk, dat die organisatie iets van betekenis bereiken zal in de groote problemen: opvoeding van het volk tot betere hygiëne. Ook tot wering van simulatie acht ik zijn organisatie niet in staat.

Het denkbeeld, het aantal der Raden van Arbeid tot op de helft terug te brengen, is m.i. niet bruikbaar. Dan wordt de uitgestrektheid van elks gebied te groot. In het stelsel-Posthuma, waar liefst slechts bij uitzondering arbeiders bij de R. v. A. terecht moeten komen — stapt men over deze verdubbeling van hun territorium gemakkelijk heen.

Men ontkomt in dat kamp echter niet aan het verwijt, dat in het voorgestelde systeem een groote incongruentie zit: dat de verzekeringsplichtige bevolking naar beroepen ingedeeld wordt, dus in landelijke organen; en dat subsidiair, voor wie daarin

geen plaats vinden, organen inspringen, die volgens het territoriaal beginsel georganiseerd zijn. Het apparaat van den Raad van Arbeid zal dan, als overheidsorgaan, er op berekend moeten zijn, te functioneeren voor elk ziektegeval in elke nog zoo afgelegene gemeente, ter wille van de mogelijkheid dat hier of daar een of twee personen zich tot hem wenden moeten, omdat hun patroons niet in een of andere Bedrijfsvereniging georganiseerd zijn.

Wat aan het plan-Posthuma wind in de zeilen blies is de kritiek op de dure administratie van de Raden van Arbeid.

Volgens mij zijn deze colleges onmisbaar. Het vertrouwen is gewettigd, dat hunne administratie geleidelijk minder kostbaar zal worden — het ergste leed is reeds geleden — en deze hoop heeft vooral grond, indien er vrije ziekenkassen blijven bestaan. Hun concurrentie zal stimuleerend werken. Ik acht ze onmisbaar voor een goede functioneering der R. v. A.; evenzeer als ik de Raden van Arbeid onmisbaar noem ten opzichte van vele plaatsen en enkele streken, waar vrije ziekenkassen nog niet bestaan.

Eindelijk moge ik een paar punten aanwijzen, waarvan het noodig is, dat de Minister en de Hooge Raad van Arbeid ze alsnog onder de oogen zien.

Vooreerst de vraag, of in de ziekteverzekering de uitkeeringen moeten worden gesteld op percentages van het loon, of op vaste bedragen.

Ten tweede: dat de eigenaardigheid van het risico in de ziekteverzekering, dat de ziektekans sterk toeneemt met den leeftijd, hare eischen stelt bij de organisatie. Waar concurrentie tusschen verschillende instellingen, blijkens vraagpunt 5 van 's Ministers brief, niet uitgesloten wordt, daar had m. i. een bespreking van dit punt, waardoor de ziekteverzekering overeenkomst vertoont met de levensverzekering, niet mogen ontbreken. In geen enkel Regeeringsstuk is van deze twee punten gewaagd.

Ik herhaal eindelijk wat ik in mijn eerste stuk zeide: veel nieuwe gezichtspunten zijn er niet. Maar op een oogenblik, dat van algeheele reorganisatie sprake is, neem ik gaarne de gelegenheid waar op oude waarheden nog eens de aandacht te vestigen en tevens enkele eigen denkbeelden in overweging te geven. Wellicht is het nog niet te laat.

W. E. S.

DE RUSSISCHE COOPERATIEBEWEGING EN DE ECONOMISCHE WEDEROPBOUW VAN RUSLAND.

II. (Slot).

De verbruiksverenigingen; de Centrosojus.

Wenden wij ons thans tot de takken van coöperatie in de Sowjet-republiek en hun ontwikkeling. Een dergelijke beschouwing moet den stand van de jongste ontwikkeling der coöperatiebeweging aangeven en tevens een duidelijk beeld verschaffen van de juridische positie der coöperaties, evenals van den invloed der nieuwe wetgeving op hun practische werkzaamheid. De noodlottige nationalisatie der coöperaties had een eind gemaakt aan de omvangrijke werkzaamheden van de belangrijkste centrale der Russische coöperaties. Slechts door buitengewone inspanning en gecompliceerde maatregelen kon men de werkzaamheden van den Centrosojus weder in eenigszins geregelde banen leiden. Na een reorganisatiearbeid van meerdere maanden was er op 1 October 1921 het volgende aantal verbruiksverenigingen: ¹⁾

Gouvernementsbonden	53
Districtsfilialen der bonden	704
Verbruiksverenigingen in de steden ..	867
Verbruiksverenig. op het platteland ..	15.991
Stations voor de goederenverdeling in de Republiek	32.688
Vrijwillige verenigingen i. d. Republiek	2.173
Beambten	207.680

¹⁾ Cijfers volgens A. C. Orloff. Natschalo mos roshdenija kooperatija m. Rosii, St. 8—9.

Onder de beamtten waren 1.226 instructeurs. Over het aantal eigen industriebedrijven bezit men de cijfers van 32 bonden. Deze bezaten 404 ondernemingen, waaronder 315 met 3.080 arbeiders.

Hieronder volgen eenige getallen, die een beeld geven van den omvang der inkoop van de betreffende afdelingen van den Centrosojus van 1 Juli tot 1 November 1921.

Kruidenierswaren en afd. bakkerij	3.004	wagons
Huishoudartikelen	2.062	„
Manufacturen	935	„
Leder- en schoenwerk	362	„
Galanterieën	279.172	Goudroebel

Te zamen 6.629 wagons

Er zij op gewezen, dat de bovengenoemde inkoop ten deele waren voor rekening der afzonderlijke coöperaties. Het grootste deel der goederen werd door de Staatsorganen ter beschikking van den Centrosojus gesteld.

Wat betreft de werkzaamheid van de Gouvernementsbonden en van de verbruiksverenigingen, deze vertoont een zeer willekeurig beeld. Terwijl op het platteland een aanzienlijk aantal verenigingen slechts op papier bestaat, vindt men in de steden groote coöperaties met een uitgestrekt arbeidsveld. Zoo vermeldde bijv. de officieuze Russische coöperatiepers: „In het gouvernement Kostroma oefenen van 583 verbruiksverenigingen slechts 221 een grooter of kleiner bedrijf uit, feitelijk bestaan de overige niet meer.” Kenteekenend is hierbij het volgend geval, dat bijna als een anecdote klinkt: Toen de buiten werking gestelde verenigingen hun dood formeel wilden laten registreren, leed dit schipbreuk op de eischen van het decreet van 7 April 1921, volgens hetwelk de geheele bevolking lid moest zijn van een coöperatieve vereniging. Den verenigingen bleef toen niets over, dan hun fictief bestaan maar voort te zetten. In het Gouvernement Vjatka, waar meer dan 250 verbruiksverenigingen zijn, leverden slechts 26 goede resultaten op en 48 bevredigende resultaten (Kooperativnaka Vjatka. In Kuban zocht de instructeur vergeefs in zijn district verbruiksverenigingen; volgens zijn meening bestonden deze nauwelijks en hij vond alleen besturen en beamtten.

Hiertegenover bevinden de verbruiksverenigingen in de steden zich in een aanzienlijk betere positie. De gouvernementsbonden bijv., die nog over kapitaal van een vroegere periode beschikken en crediet hebben, bestrijken een tamelijk uitgebreid arbeidsveld. Op de vierde vergadering van den Centrosojusraad werd medegedeeld, dat de Moskousche arbeiderscoöperatie evenzoo groote geldfondsen bezat als wel nauwelijks een tweede. Evenwel ook de goed werkende coöperaties hebben dikwijls met geldgebrek te kampen. Hun werkzaamheid wordt echter in het bijzonder door partij-politieke maatregelen van de Sowjet-autoriteiten belemmerd.

Zooals reeds hierboven werd aangestipt bestaat de werkzaamheid van den Centrosojus voornamelijk in het uitvoeren van staatsopdrachten ten aanzien van den goederenruil en de bemiddeling tusschen producent en consument. Zooals vanzelf spreekt is de Centrosojus ook voor den handel met het buitenland aangewezen. In dit opzicht bezit hij een zekere zelfstandigheid, daar zijn import en exporten slechts met die van het commissariaat voor den buitenlandschen handel behoeven verbonden te zijn. Tot op heden heeft de Centrosojus agentschappen in Londen, Berlijn, Stockholm, Praag, Konstantinopel, Reval en Riga.

Zooals bekend zijn in de laatste 4 jaren ten gevolge van de catastrophale politiek van de Sowjet-regering de Russische steden in aanzienlijke mate ontvolkt. En heden ten dage is het vroegere Tsarenrijk meer dan voor den oorlog uitgesproken een landbouwaland. Daarom is het vraagstuk van de landbouw-coöperatie van bijzondere beteekenis.

Het herstel van de coöperaties op het platteland

begon in den herfst van 1921. In Augustus van dit jaar werd in Moskou een congres gehouden, waar 40 landbouw-coöperaties door 84 afgevaardigden vertegenwoordigd waren. Het congres werkte de statuten uit van een „Rijksverbond van landbouw-coöperaties”. Daar men toenmaals nog slechts in de lente van den „nieuwen koers” verkeerde, accepteerde de Regeering de statuten zonder meer en stond de vrije keuze toe van het bestuur van het nieuwe verbond, waarbij zij een liberale houding aannam en zich ertoe beperkte in de bestuursorganen van het verbond slechts 2—3 communisten af te vaardigen. Zoo kon de meerderheid van bestuur en bondsraad gelukkig worden samengesteld uit ervaren coöperatieleiders. Dank zij deze gunstige verhoudingen ontplooidde de werkzaamheid der nieuwe organisatie zich met opmerkelijk succes.

Op 1 Januari 1922 waren 107 coöperaties bij het Rijksverbond aangesloten.

Terzelfder tijd bestonden in Centraal-Rusland 175 gouvernements- en districtslandbouwbonden, die ongeveer 7.500 coöperaties met 1.075.000 boerderijen in zich vereenigden.

De goederenomzet van het Rijksverbond, bestaande uit vlas, hennep, instrumenten, gereedschappen, vleeschwaren, groenten, graan enz., bedroeg voor de eerste 3 maanden van zijn werkzaamheid, nl. van 25 Augustus 1921 tot 1 Januari 1922: inkoop 290 miljard roebel en verkoopen 54 miljard roebel.

In zijn streven om de coöperatiebeweging in den landbouw te bevorderen, stelde het Rijksverbond zich tot taak, in de volgende drie hoofdrichtingen werkzaam te zijn:

- 1o. inkoop van het productenoverschot van de boerderijen en de organisatie van den afzet daarvan;
- 2o. het voorzien der boeren van productiemiddelen, meststoffen en inventaris;
- 3o. uitbreiding der coöperatieve organisaties; onderricht in de ontwikkeling en de methoden der coöperatie.

Door de heerschende politieke en economische verhoudingen is het Rijksverbond vooreerst gedwongen zijn werkzaamheden tot de eerste twee punten te beperken.

Coöperaties voor de huisindustrie en artels.¹⁾

Deze coöperaties hebben door de nationaliseeringsmaatregelen van de Sowjet-regeering naar verhouding weinig geleden. De noodlottige experimenten der bolsjewisten bepaalden zich hoofdzakelijk tot de grootindustrie. De kleine bedrijven, handwerkers, in een woord de geheele huisindustrie (Kustari) is hiervoor gespaard gebleven en wel om de eenvoudige reden, dat deze bedrijven te talrijk waren. Om deze te nationaliseeren, te controleeren en te bewaken was zelfs het fabelachtig aantal sowjetbeambten niet toereikend. Nog eenige andere omstandigheden begunstigen in de laatste jaren het bestaan der kleine bedrijven.

Tengevolge van het stilleggen van handel en industrie in de steden trokken de meeste vakarbeiders naar het platteland, waar zij hun werkplaatsen oprichtten. Onder de economische toestanden van het kazernecommunisme konden de kleine bedrijven zich tamelijk sterk ontwikkelen. Hun aantal nam toe. Zelfs het staatsbestuur was op de kleinindustrie aangewezen. Zoo konden de coöperaties voor de huisindustrie hun organisatie voor een groot gedeelte staande houden. En zoodra de „nieuwe koers” werd geproclameerd, begonnen deze kleine bedrijven hun organisaties ijverig uit te breiden. Volgens de cijfers van het centrale bestuur der huisindustrie waren er op 1 November 1921 in Sowjet Rusland reeds 150 verbonden van huisindustriebedrijven. Van 3—9 November 1921 werd in Moskou een congres gehouden, waar 105 organisaties door 195 afgevaardigden vertegenwoordigd waren. Het congres ontwierp de sta-

¹⁾ Vereenigingen op patriarchaal-gemeenschappelijke grondslag.

tuten voor een Rijksverbond en koos het bestuur. Maar helaas moesten de deelnemers aan het congres een groote teleurstelling ondervinden. Onder het voorwendsel dat het congres had blijk gegeven van anti-sowjetistische neigingen, keurde de Regeering de statuten niet goed en verklaarde de keuze van het bestuur voor ongeldig. Spoedig daarop werd op last van den Oppersten Economischen Raad een commissie tot voorbereiding van een nieuw congres gevormd, dat moest handelen volgens de inzichten van het Sowjetbestuur.

Over den stand van de organisaties in de huisindustrie en de artels bericht de officieele Sowjetstatistiek o.m., dat er 258.496 leden bij zijn aangesloten.

Credietvereenigingen.

De genationaliseerde coöperaties waren in financieel opzicht uitsluitend op den Staat aangewezen, hetgeen zooals bekend, ten eenen male in strijd is met de grondslagen van het coöperatiewezen. Toen de coöperaties in 1921 evenwel een zekere zelfstandigheid verkregen, moest men ook aan dezen ondraaglijken toestand een einde maken. Wij hebben er reeds op gewezen dat het contributiebeginsel weder werd ingevoerd. Een verdere stap op dit gebied is het herstel der credietvereenigingen en de oprichting van de „Bank der Verbruiksvereenigingen” op 10 Februari 1921. Het kapitaal der bank werd bepaald op 1.300.000 goudroebel, bestaande uit 13.000 aandelen van 100 goudroebel. De staatsbank nam 3000 aandelen, terwijl de overige aandelen werden verdeeld over de verbruiksvereenigingen en verbonden.

Over de werkzaamheid der coöperatiebank bezitten wij slechts over een zeer kort tijdperk cijfers, nl. van 15 November tot 21 November 1921. In dezen tijd werden door verschillende coöperaties 98 credietaanvragen tot de bank gericht, tot een gezamenlijk bedrag van 1.699.978 miljoen roebel. Hiervan zijn toegestaan 632.930 miljoen roebel; waarvan 532.730 miljoen wisselcrediet en op onderpand van goederen 100.200 miljoen roebel.

Resultaten van de coöperatiebeweging. De tegenwoordige rol en de vooruitzichten van de coöperaties bij den economischen wederopbouw van Rusland.

	aantal bonden	aantal vereenigingen
Verbruiksvereenigingen	757	25.034
Landbouw-coöperaties	175	7.500
Artels en organisaties voor de huisindustrie	150	6.094
	1.082	38.628

Indien men oordeelt naar de genoemde cijfers maken de Russische coöperaties kwantitatief een geweldigen indruk; kwalitatief zijn zij evenwel nog tamelijk zwak. Wanneer men in enkele woorden den stand der Russische coöperatiebeweging wil aangeven, dan kan men dit zeggen, dat deze beweging op het oogenblik in het beginstadium van herstel verkeert en dat haar verdere ontwikkeling is verzekerd. De sociaal-economische eischen van het land zijn hiervoor de waarborgen. Op het oogenblik, nu aan het herstel van het particulier bedrijf, niettegenstaande de grootste inspanning van de Sowjet-regeering, nog niet te denken valt, heeft de coöperatiebeweging reeds flink wortel geschoten. Een verklaring hiervoor vindt men allereerst hierin, dat de glansrijke tradities der coöperatie diep in het volk wortelen, waardoor dit haar vertrouwen eerder aan de coöperaties dan aan het particulier bedrijf schenkt. Van niet minder betekenis hierbij is de onvermoeidheid en het idealisme van de Russische intellectuelen, die met ongewone offervaardigheid onder de moeilijkste omstandigheden werken. In dit opzicht is de coöperatiebeweging een der belangrijkste factoren in het proces van den wederopbouw van Rusland.

De economische omstandigheden, die de werkzaamheid der Russische coöperaties belemmeren, zijn voor-

alsnog zeer talrijk en van grooten invloed, zooals: goederengebrek, algeheel waardeverlies van het betaalmiddel, uiterst primitieve vervoergelegenheden, financieele afhankelijkheid van den staat enz.

De coöperaties hebben vooral onder het goederengebrek te lijden, daar zij noch in voldoende mate in het buitenland kunnen inkoop, noch aan de vraag van hun leden kunnen voldoen.

De ervaringen van alle landen leverden herhaaldelijk overtuigende bewijzen, dat de coöperatiebeweging neutraal moet blijven. Slechts vrije coöperaties kunnen gedijen. En geen andere staat heeft in de laatste jaren duidelijker dan Sowjet-Rusland zelf deze opvatting bevestigd. De aanvankelijke geweldpolitiek heeft, gelijk reeds werd betoogd, het zeer waardevolle resultaat der coöperatiebeweging geheel vernietigd en ook thans zijn de Russische coöperaties politiek nog niet geheel vrij; het recht van vrijwillige organisatie is nog niet geheel hersteld. De coöperaties zijn nog steeds voor een belangrijk deel instrumenten voor de Sowjetpolitiek. Door kunstmatige maatregelen bereikt het Sowjetbestuur de voor zijn oogmerken gewenschte samenstelling van de bestuursorganen der coöperaties en oefent een sterken politieken invloed op hun werkzaamheid uit. Daarom is het grootste belang voor de Russische coöperatiebeweging, dat zij politiek geheel neutraal wordt. Dan eerst zal zij ten bate van den wederopbouw van Rusland kunnen voortschrijden op haar weg.

LONDENSCH E CORRESPONDENTIE.

Het Woningvraagstuk.

Onze Londensche Correspondent schrijft ons d.d. 17 Februari 1923:

Terwijl Europa dieper in het moeras zinkt is voor den Engelschen middenstand een probleem ontstaan, dat hem direct interesseert. Opnieuw wordt n.l. aangedrongen op intrekking der huurwetten. Het schijnt, dat van de oplossing dezer kwestie zijn houding t.o.v. de regeering zal afhangen evenzeer als standpunt van deze laatste inzake de werkloosheidsuitkeeringen de houding van de arbeidersklasse bepaalt. Reeds voor de zitting van het Parlement goed begonnen is heeft vrees voor den kiezer de regeering in een richting gedreven, tegensteld aan die, waarin zij zich krachtens haar beginselen zou moeten bewegen.

Iedereen was het er voor den oorlog over eens, dat de nieuwe aanbouw van huizen niet meer correspondeerde met de toeneming der bevolking. Een tekort bestond vooral op het platteland, waar de loonen niet in staat stelden een economische huur te betalen. In de steden leefde een betreurenswaardig groot deel der arbeidersklasse onder ellendige omstandigheden; miljoenen moesten zich tevreden stellen met twee kamers en éénkamer-woningen kwamen in ontstellenden omvang voor. Voor den oorlog bestond dus geen woningvraagstuk ten aanzien van den middenstand, doch was het vooral een kwestie van arbeiderswoningen.

Wie voorzag in het aanbod van nieuwe huizen? Dit was vooral in de handen van de speculatieve bouwers, die met geld, bij een bank of op hypotheek opgenomen, bouwden; daarnaast speelden de plaatselijke autoriteiten een zekere rol. Voor zoover het den socialen kant van de kwestie betreft beteekende deze gemeentelijke woningbouw echter zeer weinig, aangezien de onderste lagen buiten staat waren de huur der gemeentewoningen op te brengen. Eenige groote ondernemers bouwden tuinsteden, doch afgezien van de speculatieve bouwers werd het geld, noodig voor den aanbouw van huizen, in den vorm van hypotheeken verstrekt door de z.g. Building Societies, die aan koopers voorschotten verleenden.

De door deze Societies voorgeschoten bedragen waren zeer aanzienlijk. In 1913 bedroegen zij £ 56,7 miljoen, terwijl hun activa in totaal bijna £ 61 miljoen beliepen. Deze cijfers zijn die voor Engeland en Wales. In Schotland bedroeg het voorgeschoten bedrag

£ 1,7 miljoen. Te dien tijde bedroeg het aantal particuliere woonhuizen, aangeslagen in de Inhabited House Duty — dat zijn dus huizen van meer dan £ 20 huurwaarde — voor Groot-Brittannië 1,6 miljoen met een jaarlijksche huurwaarde van £ 70 miljoen, terwijl het aantal der niet aangeslagen huizen 6,6 miljoen bedroeg met een jaarlijksche huurwaarde van £ 66,4 miljoen. Op het einde van den oorlog raamde men het huizentekort hier te lande op 1 miljoen, hetgeen erop wijst, dat het vóór den oorlog reeds vrij groot geweest moet zijn.

Wat was de oorzaak van de ongenade, waarin de huizen waren gevallen als geldbelegging? Ten deele was het de armoede der arbeiders, vooral op het platteland; verder mag gewezen worden op het plaatselijke belastingstelsel, dat door belasting der huurwaarde bouwers afschrikt en dus aanleiding gaf tot een beweging de lasten op den grondeigenaar af te wentelen, d.w.z. alleen de grondwaarde te belasten; ten deele was het de vrees voor de Lloyd Georgeaansche financieele politiek, en ook was men huiverig meer geld in huizen te steken in een tijd van stijgende kosten.

In de steden werd voor een groot deel de stijging der huren bepaald door de mogelijkheid van goedkoop transport; hoe grooter de oppervlakte, waarover men de bevolking kan verspreiden, hoe beter. In plaats van deze tendens te bevorderen werd zij tegengewerkt. Als regel kan men b.v. aannemen dat personen, die b.v. door het bouwen van een nieuwen spoorweg hun huis kwijt raken, opnieuw aan woninggelegenheid in dezelfde buurt moeten geholpen worden. Aldus komt het voor, dat land, dat door de nieuwe transportmogelijkheid in waarde gestegen is, voor het bouwen van woonhuizen wordt aangewend, hetgeen noodzakelijkerwijs de huren hiervan moet doen stijgen. Slechts langzamerhand ging men inzien, dat het probleem der stedelijke grondrente in de eerste plaats een transportkwestie is en de beste verdediging van de garanties door de regeering onlangs aan de Londensche elektrische spoorwegen verleend is, dat zij daardoor de bevolking nog verder naar buiten kunnen verplaatsen.

Met den oorlog begint een nieuwe periode. In een reeks wetten uit de jaren 1915—1920 werd het zich toen voordoende probleem der stijgende huren op een gemakkelijke wijze opgelost door maximum-huren vast te stellen en door den huurder een zoodanig recht te geven op zijn huis of woning of flat, dat hij er slechts bij rechterlijke beslissing uitgezet kan worden. Het resultaat is geweest een stuk zeer gecompliceerde wetgeving, die practisch onbegrijpelijk is, behalve voor den expert en waarvan de interpretatie zelfs den rechters moeilijk schijnt te vallen. Deze wetten hebben slechts betrekking op huizen beneden een zekere huurwaarde, welke bij de opeenvolgende wetten succesievelijk verhoogd werd, terwijl onderdehand de positie van den eigenaar tot op zekere hoogte verbeterd werd door de bepaling, dat hij de huur met een zeker bedrag mocht verhoogden.

Behalve van interpretatiemoelijkheden zijn de wetten de oorzaak geweest van zeer veel wrijving. Sinds het verhuuren van huizen den eigenaar de vruchten onthoudt, die hij ervan verwachtte, is een groot aantal in andere handen overgegaan, vaak tegen hooge prijzen. De koper had echter niet het recht den huurder onmiddellijk uit te zetten. Het resultaat hiervan was, dat vele koopers niet in staat waren hun eigendom in gebruik te nemen.

De wet verbiedt bovendien het heffen van een premie, dat is van een vast bedrag boven de huur. Men heeft echter de mogelijkheid ontdekt de wet te ontduiken door de premie te interpreteeren als een betaling voor huisraad of enkele spijkervaste zaken. Het resultaat is, dat voor een paar prullige meubels een hooge prijs wordt betaald.

Het ernstigste misbruik is wellicht dat der onderverhuur, waarmede de tusschenhuurder groote bedragen

verdient, terwijl de ongelukkige eigenaar door de wet verhinderd wordt een deel van het inkomen te incasseren, dat hem onder de vrije werking van vraag en aanbod toe zou vallen. Het natuurlijk resultaat is, dat een aanzienlijk aantal huizen reparaties zeer noodig heeft en begint te vervallen.

Na den wapenstilstand werd het vraagstuk op een andere wijze aangepakt, nl. door de politiek der bouwsubsidies. Plaatselijke autoriteiten en particulieren werden op deze wijze aangemoedigd den bouw van huizen ter hand te nemen. Dadelijk bleek, dat de toestand hierdoor verergerde. In de eerste plaats door het optreden van verschillende trusts, die het aanbod van belangrijke bouwmaterialen controleeren en ten tweede door dat der vakverenigingen, die het aanbod arbeiders in de hand hebben. In vroegere brieven heb ik de pogingen der regeering geschetst om het bouwvakarbeiders-monopolie te breken door het opleiden van oud-soldaten, iets dat geheel zonder effect bleef.

Toen de depressie kwam kondigde de regeering bij monde van Sir Alfred Mond aan, dat zij het aangekondigde programma niet kon uitvoeren. Dit werd op zeer drastische wijze ingeperkt; reeds gebouwde huizen werden zooveel mogelijk verkocht en het veld werd geruimd voor den speculatieven bouwer. Het hoofdargument van Sir Alfred was natuurlijk volmaakt juist. De wetenschap, dat de regeering bouwplannen koesterde, betekende een directe aanmoediging voor de trusts; de markt te corneren.

Het is bekend, dat op het tijdstip, dat de Coalitie-regeering aftrad, nieuwe plannen voorbereid waren, welke minder kosten met zich brachten en krachten welke kleine subsidies aan plaatselijke autoriteiten verleend zouden kunnen worden, die natuurlijk groote sommen geleend hebben, ten einde hun deel in de uitvoering van het bouwprogramma van 1919/1921 te kunnen bijdragen.

De jongste agitatie tegen de huurwetten is grotelijks versterkt door een beslissing van den Schotschen rechter. Huurverhoogingen zijn nl. niet wettig, tenzij hiervan op behoorlijke wijze is kennis gegeven aan den huurder. Nu schijnt het, dat te Glasgow dergelijke kennisgevingen zijn nagelaten. De vraag rijst nu, gegeven bovengenoemde beslissing, of achterstallige huur, die nu door den rechter onwettig wordt verklaard, nog geïnd mag worden of niet. De arbeiderspartij is van plan ieder voorstel, dat het ingediende wetsontwerp terugwerkende kracht verleent, te bestrijden, aangezien hierdoor extra lasten zouden worden opgelegd aan de huurders, welke geweigerd hebben te betalen en bovendien willen zij hun nog een zekere compensatie verleen voor hetgeen zij onwetend te veel hebben betaald. De kwestie is echter niet zeer belangrijk. Te Glasgow, waar het vraagstuk zich in zijn scherpsten vorm voordoet, is de nood onder de arbeiders zoo groot, dat een poging meer huur van hen te heffen, gelijk zou staan aan het uitpersen van een steen.

De middenstand heeft thans echter zijn eigen probleem. De meest roekeloze regeering zou er zelfs niet van droomen de huurwetten voor woningen van het goedkoopste type in te trekken. Het resultaat zou een chaos zijn, uitzettingen op enorme schaal en zoodanige sociale onvrede, als gevaarlijk zou zijn voor de binnenlandsche rust. Een onlangs ingestelde commissie van onderzoek heeft echter aanbevolen voor het duurste type de wetten geleidelijk buiten werking te stellen, dit voor op een na het duurste type in 1924 te doen plaats vinden en de rest in 1925 vrij te geven, terwijl de regeering inmiddels haar best zal doen den aanbouw van nieuwe arbeiderswoningen te bevorderen, zoodat, wanneer deze vrij gegeven zullen worden in 1925, de druk minder ernstig zal zijn.

Onder de andere voorstellen, welke de meerderheid van het „Onslow Committee” in overweging gaf is dit, dat waar een huurcontract afgelopen is voor de

wetten ophouden van kracht te zijn voor het onderhavige huizentype, huiseigenaar en huurder overeen kunnen komen een contract te sluiten los van de bepalingen der wet, zoodat, mits dit nieuwe contract door den rechter wordt goedgekeurd, de wet dus niet meer voor dit bepaalde huis van kracht zal zijn. Dit voorstel heeft in het bijzonder een storm van protesten doen opgaan, aangezien de consumenten thans weerloos aan de huiseigenaren zijn overgeleverd en de concurrentie zoo groot is, dat deze laatsten de huurders zouden kunnen dwingen te contracteeren los van de bepalingen der wet.

Zij, die de voorstellen der commissie steunen, voeren aan, dat, tenzij de huurwetten worden ingetrokken, er nooit meer voldoende huizenaanbod zal zijn en dat het vraagstuk alleen opgelost kan worden of door nationalisatie van alle huizen of door het bouwen weder loonend te maken. Men kan dit toegeven, doch de critici van dit standpunt leggen er den nadruk op, dat er toch wel een zeer groot verschil bestaat tusschen het aanwijzen van een bepaald datum voor opheffing der huurwetten en het eenvoudige weg zonder termijn halen van een streep door deze alle, waarbij dan bovendien zelfs geen tijd wordt gelaten om de fundamenten te leggen voor nieuwe huizen. De critici hebben van hieruit gezien ongetwijfeld gelijk. Ondanks het feit, dat de kosten van nieuwbouw gedaald zijn en de wetenschap, dat de huren waarschijnlijk zullen stijgen, hetgeen een prikkel beteekent voor de speculatieve bouwers, is er niet voldoende tijd meer om dit jaar nog veel te verrichten. Het eenige effect, dat intrekking van de wetten ten opzichte van een bepaalde klasse van huizen nu zou hebben, is vermeerdering van den druk op andere klassen, zoodat de strijd eerder zou beginnen en niet vroeger tot een einde zou komen.

Intusschen heeft het feit, dat wegens het bedanken als parlements lid door eenige ministers een aantal tusschentijdsche verkiezingen moeten plaats hebben, aanleiding gegeven tot de volgende voorstellen:

10. In zooverre het arbeiderswoningen aangaat is de regeering van plan weder over te gaan tot een politiek van subsidieverleening aan gemeentelijke autoriteiten, gelijk aan de helft van het verlies op de huizen, die van het kleinste type moeten zijn.

20. Het vraagstuk der achterstallige huren in Schotland zal geregeld worden door een wet, die belet, dat vóór 1 December jl. achterstallige huren alsnog zouden worden geïnd en die ook belet, dat het voor dien datum te veel betaalde zal worden teruggestort.

30. Ten aanzien der woningen voor den middenstand zal geen onmiddellijke intrekking plaats vinden, doch de opheffing zal geleidelijk gaan en zich uitstrekken over een periode van twee jaren of meer.

Wat ten slotte het resultaat van dit alles zal zijn weet niemand. Het kan zijn, dat wij ons in 1925 midden in een nieuwe hausse zullen bevinden en de prijzen aanzienlijk hooger dan thans zullen zijn. Het is verder mogelijk, dat de regeering opnieuw een beroep op de kiezers moet doen en zooveel hulp als zij maar kan krijgen noodig heeft. Of het dan gemakkelijker dan nu mogelijk zal zijn de menschen ertoe te dwingen hun onmiddellijk belang op te offeren, ten einde op den duur hun positie te verbeteren, is zeer te betwijfelen. Zij zullen er dan nog meer dan nu aan gewend zijn oneconomische huren te betalen en zullen het dan niet aangenamer dan thans vinden, blootgesteld te worden aan den wind der vrije concurrentie. Het resultaat zal waarschijnlijk hernieuwd uitstel van een definitieve regeling zijn.

DE RIJKSMIDDELEN.

In dit nummer treft men aan het gebruikelijke overzicht van de opbrengst der Rijksmiddelen over de maand Januari 1923, vergeleken met de overeenkomstige cijfers van Januari 1922.

De oorlogswinst- en verdedigingsbelastingen brachten tot dusver in totaal op f 1.111.041.943, waarvan f 778.766.655 op rekening komt van eerstgenoemde heffing.

Met inbegrip van opcenten ten behoeve van het leeningfonds — behalve die op den suikeraccijns, welke geen verzwaaring van belastingdruk medebrachten — is in totaal een som van f 1.411.641.952 ontvangen uit belastingheffing, die haren grond vindt in de buitengewone omstandigheden.

De gewone middelen brachten in de afgelopen maand f 37.658.140 op tegen f 33.398.453 in Januari 1922 en vertoonten mitsdien een vooruitgang van f 4.259.687. De totale opbrengst in de afgelopen maand overtrof de raming met een bedrag van f 3.870.223.

In vergelijking met Januari 1922 vertoonden in Januari 1923 vooral de personeele belasting, de inkomstenbelasting, de zout- en geslachtaccijns, de rechten van successie, de statistiekrechten en de loodsgelden een hooger opbrengstcijfer. Daarentegen brachten minder op de grondbelasting, de dividend- en tantiëbelasting, de vermogensbelasting, de suiker-, de wijn-, de gedistilleerd- en de bieraccijns, de zegel- en de registratierechten en de invoerrechten.

Ten aanzien van de geringe mindere opbrengst van de grondbelasting (f 29.615) is op te merken, dat in de maand Januari van het vorige jaar een vrij hooge opbrengst van dit middel viel te constateren nl. f 717.671, als gevolg van het inhalen van achterstand bij het opmaken der kohieren.

De personeele belasting is toegenomen met een bedrag van f 522.841 gevolg van het inhalen van achterstand over het jaar 1922.

Uit de inkomstenbelasting kwam deze maand een bedrag van f 10.859.898 binnen, dit is f 2.162.347 meer dan in Januari 1922. Evenals vorige maanden is deze toename voor een groot deel het gevolg van de voorloopige aanslagen. Bij vergelijking met de ontvangsten uit dit middel over Januari 1922 moet gelet worden op de bedragen, zooals die zich als volgt over de verschillende dienstjaren splitsen:

	Januari 1922	Januari 1923
1920/1921	f 2.055.994	f 140.675
1921/1922	„ 6.591.639	„ 3.863.816
1922/1923	—	„ 6.855.440

De dividend- en tantiëbelasting blijft sterk terugloopen; deze maand leverde dit middel voor de schatkist slechts een bedrag van f 637.031 op, derhalve f 532.485 minder dan over de overeenkomstige maand van het vorig jaar. De toestand onzer bedrijven en ondernemingen blijkt nog verre van gunstig.

Een bepaalde reden voor de mindere opbrengst van de vermogensbelasting (f 532.738 tegenover f 750.878 in Januari 1922) is niet op te geven.

Bracht de suikeraccijns de vorige maand f 1.088.448 minder op, deze maand bedraagt de teruggang f 849.371. Dit staat in verband met het feit, dat in de vorige maanden de grossiers voorraden opgedaan hebben, in de verwachting van hogere prijzen, die er thans zijn en die van verdere speculatieve inkoop terughouden.

Bij de mindere opbrengst van den wijnaccijns (f 18.831) moet gewezen worden op de buitengewoon hooge opbrengst van dezen accijns over Januari 1922, toen veel wijn was ingeslagen met het oog op de verhoogde belasting, die toen stond ingevoerd te worden.

Evenals de vorige maand is de teruggang van den gedistilleerdaccijns met een bedrag van f 655.054 wellicht te wijten aan frauduleuzen invoer.

De aanvoer van buitenlandsch geraffineerd zout, waarvan enkel invoerrecht is verschuldigd, wordt minder, zoodat het binnenlandsch geraffineerd zout, waarvan accijns wordt betaald, meer wordt gekocht. Dit verklaart den vooruitgang van den zoutaccijns met een bedrag van f 55.660.

De bieraccijns bracht slechts f 1.937 minder op dan in Januari 1922, terwijl de geslachtaccijns toenam met een bedrag van f 134.993. Deze laatste toename staat waarschijnlijk in verband met het feit, dat, nu het varkensvleesch duur is, meer runderen worden geslacht.

De tabaksaccijns leverde in de afgelopen maand f 2.099.449 op, welke opbrengst abnormaal hoog is te noemen. In de opbrengst is nl. mede begrepen achterstallige accijns van de voorraden, die aanwezig waren bij de invoering der wet.

Van de overige middelen namen de rechten van successie toe met een bedrag van f 1.649.638, de statistiekrechten met een bedrag van f 22.160 en de loodsgelden met een bedrag van f 55.328.

Om redenen reeds vorige malen genoemd liepen de zegel- en de registratierechten respectievelijk terug met een bedrag van f 62.356 en een bedrag van f 57.431.

De invoerrechten brachten deze maand f 2.941.313 op tegen f 3.009.168 in Januari 1922. Voor deze mindere opbrengst is geen bijzondere reden op te geven.

AANTEKENINGEN.

Indexcijfers der groothandelsprijzen. — Het jaar 1923 is ingezet met een prijsverhoging en dientengevolge is het indexcijfer voor Januari gestegen met 60 punten. Deze stijging is voornamelijk het gevolg van de plotseling sterk toegenomen vraag naar ijzer en steenkolen, in verband met de bezetting van de Ruhr. Door de recente vraag voor export waren de kolenvoorraden, in den afgelopen zomer ontstaan, geslonken, zoodat de huidige vraag op een zeer schaarsche markt kwam. De delfstofgroep vertoont dan ook een stijging van 34 punten, een sedert maanden in deze groep niet bereikte toename. Deze plotselinge stijging was wel te voorzien, maar ongetwijfeld zullen de prijzen spoedig gaan dalen ten gevolge van andere invloeden, die niet direct aan den dag treden. De val van de mark zal Duitschlands buitenlandsche koopkracht verminderen en dit kan niet nalaten invloed te oefenen op den prijs van sommige artikelen in Engeland. Zooals blijkt uit onderstaande — aan „The Economist” ontleende — tabel hebben ook de weefstoffen tot de stijging bijgedragen. De andere groepen ondergingen slechts zeer geringe wijzigingen.

Data	Granen en vleesch	Andere voedings- en genotm.	Weefstoffen	Delfstoffen	Diversen: oliën, hout, rubber, enz.	Totaal	Algemeen indexcijfer
Basis (geruwd. 1901—5)	500	300	500	400	500	2200	100,0
1 Juli 1914	565½	345	616	471½	551	2549	115,9
1 Januari 1919	1303	782½	1805½	816	1337	6094	277,0
1 Januari 1921	1344	805	1284	1216	1275	5924	269,3
1 Januari 1922	921½	636	1106	762	931½	4357	198,0
Einde Jan. 1922	907½	654½	1066½	730	925½	4284	194,7
„ Febr. „	948	640½	1037½	696½	936½	4259	193,6
„ Mrt. „	980	687	1038	700	892	4297	195,3
„ April „	1008½	667	1010	709½	890	4285	194,8
„ Mei „	1040½	657	1079	710½	885	4372	198,7
„ Juni „	1000½	676½	1135	690	887	4389	199,5
„ Juli „	994½	669	1120	712½	900	4396	199,8
„ Aug. „	880½	674	1123½	691½	887½	4257	193,5
„ Sept. „	873½	682½	1116	699	818	4189	190,4
„ Oct. „	885	700	1150	712	813	4260	193,6
„ Nov. „	864	703	1200½	704½	811	4283	194,7
„ Dec. „	861	706	1184½	705	807½	4264	193,8
„ Jan. 1923	860	711½	1205½	739	808	4324	196,5

Het totaal voor granen en vleesch is practisch ongewijzigd, hoewel de samenstellende deelen van deze groep verschillende kleine veranderingen vertoont. Bloem en buitenlandsche tarwe zijn gedaald, Engelsche tarwe en andere graansoorten hooger. Thee weder belangrijk hooger en suiker lager. De textielgroep laat deze maand een scherpe daling in.

jute zien, terwijl ook de prijs voor vlas iets lager was; alle andere wijzigingen waren evenwel stijgingen. Op de wolvelingen was veel concurrentie en niet-tegenstaande internationale verwickelingen was de kooplust onverminderd. Amerikaansche katoen gestegen, sluit echter beneden het hoogste punt; voor garen en laken is de stijging meer geprononceerd. De vraag naar laken, vooral voor Indië, is aanzienlijk toegenomen.

Terwijl ruwijzer aanzienlijk is gemonteerd, noteeren ijzeren staven nog slechts weinig hooger en stalen rails zijn deze maand onveranderd. Ten gevolge van de groote vraag naar stookolie is het onmogelijk om voldoende hoogovens in werking te stellen om aan de vraag naar ruwijzer te voldoen. De tinprijzen zijn ten gevolge van de statistische positie eenigszins gestegen. Van de diversengroep valt alleen te zeggen dat de rubberprijs is gestegen van 1 sh. 1 d. tot 1 sh. 5 d. per lb. Het netto-resultaat van al deze veranderingen is een toeneming van het percentage boven Juli 1914 van 66.2 tot 68.6, hetgeen ook blijkt uit onderstaande tabel.

Date	Granen en vleesch	Andere voedings- en genotm.	Weefstoffen	Delfstoffen	Dieren: ollen, hout, rubber, enz.	Totaal
1 Juli 1914....	100	100	100	100	100	100
1 Januari 1919....	226	222	293	186	241	236
1 Januari 1921....	233	229	209	261	230	231
1 Januari 1922....	159	180	180	164	168	170
Einde Jan. 1922....	157	186	173	158	167	167
„ Febr. „	164	182	168	150	169	166
„ Maart „	169	195	168	151	161	167
„ April „	174	189	164	152	160	167
„ Mei „	180	186	175	153	159	170
„ Juni „	174	192	184	149	160	171
„ Juli „	172	190	181	153	163	171
„ Aug. „	153	192	183	149	160	166
„ Sept. „	151	194	181	150	148	163,5
„ Oct. „	153	199	188	154	147	166,2
„ Nov. „	150	200	195	152	148	167,0
„ Dec. „	149	200	193	152	146	166,2
„ Jan. 1923....	149	201	196	159	146	168,6

Het nivelleeringsproces tusschen de groepen heeft zich in Januari niet veel verder voortgezet. De eerste groep en de diversen zijn nog steeds ver beneden het gemiddelde.

Datum	Algemeen index-cijfer van „the Economist”	Gem. pondenkenoers over de afg. maand	Herleid algemeen index-cijfer
1 Januari 1914.....	119,2	12,11 ³ / ₄	119,6
1 Januari 1919.....	277,0	11,19	256,6
1 Januari 1921.....	269,3	11,31	252,1
1 Januari 1922.....	198,0	11,42	187,2
Einde Januari 1922....	194,7	11,47	184,8
„ Februari „	193,6	11,61	186,1
„ Maart „	195,3	11,54	186,5
„ April „	194,8	11,63	187,5
„ Mei „	198,7	11,51	189,3
„ Juni „	199,5	11,49	189,8
„ Juli „	199,8	11,47	189,7
„ Augustus „	193,5	11,49	184,-
„ September „	190,4	11,44 ¹ / ₂	180,4
„ October „	193,6	11,39	182,5
„ November „	194,7	11,40 ¹ / ₂	183,8
„ December „	193,8	11,55 ¹ / ₂	185,3
„ Januari 1923....	196,5	11,75 ³ / ₄	191,2

*Kosten van het levensonderhoud bij arbeidersgezinnen te Amsterdam.*¹⁾ Het dezer dagen door het Bureau van Statistiek der Gemeente Amsterdam gepubliceerde indexcijfer voor de kosten van het levensonderhoud bij arbeidersgezinnen aldaar, vertoont een stijging van 81.8 tot 82.5, waarbij de toestand van Maart 1920 op 100 is gesteld. Een overzicht der vorige resultaten van het onderzoek volgt hieronder, alsmede de toelichting, waarvan het bureau de jongste voorziet.

¹⁾ Zie pgn. 989 van den vorigen jaargang.

	Voeding	Rest	Totaal	Stijging en daling in perc. sedert Mrt. '20		Indexcijfer
				Voeding	Rest	
Gemiddelde wekelijkse uitg. per gezinseenheid *) in guldens in Mrt. '20	f 5,56 ¹ / ₂	f 5,70 ¹ / ₂	f 11,27			100
Bedragen, welke p. gezinseenheid zouden zijn uitgegeven, indien besteed aan hetzelfde als in Mrt. 1920, in:						
Juni 1920....	5,75 ¹ / ₂	5,78 ¹ / ₂	11,54	3,4	1,4	102,4
Sept. 1920....	6,20	5,83	12,03	11,4	2,2	106,8
Dec. 1920....	6,15	5,54	11,69	10,5	-2,9	103,7
Maart 1921....	5,83	5,23 ¹ / ₂	11,06	4,8	-8,2	98,2
Juni 1921....	5,88	5,08 ¹ / ₂	10,96 ¹ / ₂	5,7	-10,9	97,3
Sept. 1921....	5,43	5,07	10,50	-2,4	-11,1	93,2
Dec. 1921....	5,15 ¹ / ₂	4,88 ¹ / ₂	10,04	-7,3	-14,4	89,1
Maart 1922....	5,21 ¹ / ₂	4,91	10,12 ¹ / ₂	-6,3	-13,9	89,8
Juni 1922....	4,93	4,92 ¹ / ₂	9,85 ¹ / ₂	-11,4	-13,7	87,4
Sept. 1922....	4,33	4,88 ¹ / ₂	9,21 ¹ / ₂	-22 ¹ / ₂	-14,4	81,8
Dec. 1922....	4,38 ¹ / ₂	4,91 ¹ / ₂	9,30	-21,2	-14,-	82,5

Het indexcijfer van de kosten van het levensonderhoud over December 1922 werd evenals voor de vorige driemaandelijksche periode berekend op grondslag van het verbruik, geconstateerd bij het in Maart 1920 ingestelde onderzoek naar de uitgaven van arbeidersgezinnen en van de tijdens laatstgenoemde maand gegolden hebbende prijzen.

Volgens deze berekening is voor de totale kosten van het levensonderhoud van Maart 1920 tot December 1922 een daling ingetreden van 17.5 pCt. Bij de vorige berekening voor Sept. jl. bedroeg de daling sedert Maart 1922 18.2 pCt. zoodat zich van September 1922 tot December 1922 voor het totaal der uitgaven een lichte stijging heeft doen gevoelen en wel van 0.9 pCt. De daling, die zich heeft voorgedaan sedert September 1920, in welke maand de duurte met een stijging van 6.8 pCt boven het niveau van Maart 1920 haar hoogtepunt bereikt had, bedraagt in December 1922 22.8 pCt.

Voor de voeding afzonderlijk bedraagt de daling sedert Maart 1920 21,2 pCt. In September 1922 was het overeenkomstige cijfer 22,2 pCt.

In de vorige bijlagen werd aangetoond dat de verlagingen, welke voor een aantal budgetposten geleidelijk waren ingetreden, grootendeels teniet gedaan werden door de abnormaal hooge prijzen van groenten en aardappelen in het voorjaar en den zomer van 1922 en dus zonder invloed bleven op het eindcijfer en dat eerst in September jl., toen voor de prijzen van beide voedingsmiddelen een sterke vermindering viel waar te nemen, de algemeene dalingsbeweging in het indexcijfer tot uiting kwam. Tusschen deze dalingsbeweging en de lage prijzen van groenten en aardappelen werd dus verband gelegd. De oorzaak van de stijging, die thans te constateeren valt, is niet te zoeken bij deze twee rubrieken. Zij ondergingen zelfs sedert September 1922 een verdere daling (wat betreft de groep groenten, teweeggebracht door het aan de markt komen van enkele seizoensoorten), die echter betrekkelijk gering was en die in de uitgave per eenheid per week niet of bijna niet merkbaar is. Enkele andere posten hebben grootere verlagingen ondergaan: de groep brood, beschuit en koek (door prijsvermindering van wit- en bruinbrood in November 1922); de groep vleesch (door den met 20 November ingetreden afslag van bevroren rundvleesch); suiker. Deze verlagingen werden echter meer dan teniet gedaan door sommige verhoogingen waarvan de voornaamste zijn die op melk, kaas, eieren, en visch. Enkele wijzigingen voorgekomen in de groepen grutters- en kruidenierswaren, zijn te gering om invloed te hebben op de uitkomst van de berekening.

Hetzelfde beeld biedt het gedeelte van het budget, dat betrekking heeft op de overige uitgaven. Hier ook staan enkele posten, die een verlaging vertoonen (de voortgezette daling op kleding, schoeisel en huisraad), tegenover een paar andere, waarvoor een verhoging is aan te stippen, zoodat het eindcijfer ten slotte toch een verhoging vertoont. De voornaamste dezer verhoogingen is die op huishuur. Ook de post fondsgelden en verzekering is gestegen door de

*) De herleiding tot gezinseenheden geschiedt aldus, dat de man geldt voor 1, de vrouw voor 0,9, een kind in het eerste levensjaar voor 0,15, in het tweede voor 0,2, in het derde voor 0,3 volwassene en zoo geleidelijk opklimmende met 0,05 voor elk leeftijdsjaar.

sedert November ingetreden verhooging van de tarieven van ziekenfondsen. De stijging van de rubriek contributies en periodieken, welke te constateeren valt, heeft betrekking op enkele verhoogingen van contributies van sommige vakverenigingen, die reeds vroeger ingetreden waren, doch die niet aan het Bureau waren meegedeeld en die dit laatste dus niet eerder in de statistiek kon verwerken.

ONTVANGEN:

Het Departementale plan tot hervorming der sociale verzekering door K. Lindner; Amsterdam, P. N. van Kampen & Zoon, 1923.

N.-I. Rubber- en Theetijdschrift, 7e jaargang, No. 20. Soekaboemi, 1 Januari 1923.

De aandacht zij op dit nummer gevestigd, aangezien hierin voor het eerst voorkomen een vaste rubriek voor thee, benevens een Engelsche afdeeling, meer speciaal aan dit artikel gewijd.

Nederlandsche Almanak van Levensverzekering 1923. Amsterdam. Vereenigde Drukkerijen.

Voor 1923 is de almanak bewerkt door Mr. J. van Schevichaven, die in zijn voorwoord mededeelt, dat de medewerking van verschillende Directiën dit jaar in zeer ruime mate verleend werd, waarvan echter in de uitgave voor 1924 eerst in vollen omvang geprofiteerd zal kunnen worden.

Aan de opgaven der in Nederland werkende buitenlandse maatschappijen werd voorts eenige uitbreiding gegeven, terwijl het plan bestaat, hiermede bij een volgende jaargang voort te gaan.

De rubriek Maatschappijen van Ongelukken-, Ziekte- en Arbeidscontract-verzekering, alsook die van Crediet- of Voorschotbanken werd verder aanzienlijk uitgebreid.

Vereeniging van Nederlandsche Wijnhandelaars, Jaarboek 1923; Amsterdam 1923.

MAANDCIJFERS. RIJKSPOSTSPAARBANK.

DECEMBER	1920	1921	1922
Inlagen	f 10.204.953	f 9.717.260	f 9.690.393
Terugbetalingen ..	9.957.823	9.333.170	8.348.775
Tegoeed der inleggers op ultimo	266.385.100	276.647.260	290.899.479
Nom. bedr. der uitst. staatsschuldboekjes op ultimo	42.058.950	44.364.900	44.932.750
Spaarbankboekjes:			
Aantal nieuw uitgegeven	9.843	9.001	8.977
Aantal geheel afbetaald	8.592	7.988	7.101
Aantal in omloop op ultimo	1.912.942	1.920.252	1.938.166

POSTCHEQUE EN GIRODIENST.

	September 1922		September 1921	
	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
Aantal rekeningen op u ^o	78.886	—	44.721	—
Stortingen	667.835	110.062.353	259.077	83.780.706
Overschrijvingen:				
a. bijgeschreven		338.935.580	141.620	235.276.646
b. afgeschreven		342.095.622	154.230	245.304.020
Afschrijvingen wegens chèques.	489.160	156.997.522	104.668	68.601.389
Totaal tegoeed rekeninghouders op u ^o .	—	198.695.741	—	132.238.522

GIRO-OMZET BIJ DE NEDERLANDSCHE BANK.

	December 1922		December 1921	
	Posten	Bedrag	Posten	Bedrag
Voor rekeninghouders	51.399	f 1.566.784.000	45.533	f 1.913.865.000
waarvan door de H.-bank plaatselijk...	29.759	1.232.350.000	22.700	1.576.279.000
Ter voldoening van Rijksbelast.	3.001	8.643.000	1.733	12.155.000

OVERZICHT DER RIJKSMIDDELEN.

(In Guldens).

	Januari 1923	Sedert 1 Januari 1923	Overeenkomstige periode 1922
Directe belastingen.			
Grondbelasting	688.056	688.056	717.671
Personeele belasting ..	2.064.145	2.064.145	1.541.304
Inkomstenbelasting ..	10.859.932	10.859.932	8.698.018
Dividend- en tantiëmebelasting	637.031	637.031	1.169.516
Vermogensbelasting ..	532.738	532.738	750.878
Accijnzen.			
Suiker	3.827.095	3.827.095	4.676.467
Wijn	65.912	65.912	84.744
Gedistilleerd	3.671.469	3.671.469	4.326.523
Zout	176.991	176.991	121.331
Bier	281.513	281.513	283.450
Geslacht	910.236	910.236	775.243
Tabak	2.099.449	2.099.449	—
Belast. op speelkaarten	6.622	6.622	7.969
Indirecte belastingen.			
Zegelrechten	1.470.627 ^a	1.470.627 ^a	1.532.983
Registratierechten	1.550.143	1.550.143	1.607.574
Successierechten	4.889.888	4.889.888	3.240.250
Invoerrechten	2.941.313	2.941.313	3.009.168
Gouden en zilveren werken			
Belasting	74.266	74.266	78.449
Essaailoon	97	97	94
Statistiekrecht	331.546	331.546	309.385
Mijnen	75.146	75.146	68.521
Domeinen	215.242	215.242	165.576
Staatsloterij	17.115	17.115	17.140
Jacht en visscherij	532	532	491
Loodsgelden	271.036	271.036	215.708
Totaal	37.658.140	37.658.140	33.398.453

BELASTINGEN IN VERBAND MET DE BUITENGEWONE OMSTANDIGHEDEN.

	Januari 1923	Sedert 1 Januari 1923
Verdedigingsbelasting Ia	159.406	159.406
Verdedigingsbelasting Ib	796.778	796.778
Verdedigingsbelasting II	3.070.399	3.070.399
	4.026.583	4.026.583
Oorlogswinstbelasting	935.663	935.663

¹⁾ Hieronder begrepen f 271.805 wegens zegelrecht van nota's van makelaars en commissionairs in effecten, enz. (Beursbelasting). ²⁾ Idem f 271.805 ³⁾ Idem f 208.252

OPCENTEN VOOR HET LEENINGFONDS 1914.

	Januari 1923	Sedert 1 Januari 1923	Overeenkomstige periode 1922
Directe belastingen.			
Grondbelasting	138.707	138.707	143.893
Personeele belasting ..	401.854	401.854	320.551
Inkomstenbelasting ..	2.964.476	2.964.476	2.431.221
Vermogensbelasting ..	133.131	133.131	182.659
Dividend- en tantiëmebelasting	210.220	210.220	385.940
Accijnzen.			
Suiker	765.419	765.419	935.293
Wijn	13.183	13.183	16.949
Gedist. (binn.- en buitl.)	367.147	367.147	432.652
Indirecte belastingen.			
Zegelrecht van buitl. eff.	19.909	19.909	7.076
Totaal	5.014.046	5.014.046	4.856.234

SPLITSING VAN DE OPBRENGST DER GROND-PERSONEELE-, INKOMSTEN- EN VERMOGENS-BELASTING SEDERT 1 JANUARI 1923.

Dienstjaren.	Grondbelasting.	Personeele belasting.	Inkomstenbelasting.	Vermogensbelasting.
1919/20	—	—	—	50
1920/21	24	9.638	140.675	1.335
1921/22	3.022	76.793	3.863.817	21.691
1922/23	684.231	1.977.714 ^a	6.855.440	509.662
1923/24	779	—	—	—
Totalen ..	688.056	2.064.145	10.859.932	532.738

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. Bk.	{ Disc. Wissels. 4	18 Juli '22	Zweeds. R.ksbk 5	10 Mrt. '22
	{ Bel. Binn. Eff. 4	18 Juli '22	Bk. v. Noorw. 5	17 Aug. '22
	{ Vrsch. in R.C. 5	18 Juli '22	Zwits. Nat. Bk. 3½	2 Mrt. '22
Bk. van Engeland 3		13 Juli '22	Belg. Nat. Bk. 5½	22 Jan. '23
Duitsche Rijksbk. 12		18 Jan. '23	Bank v. Spanje 5½	18 Mei '22
Bk. van Frankrijk 5		11 Mrt. '22	Bank v. Italië 6	20 Mei '20
Oostenr. Hong. Bk. 8		2 Sept. '22	F. Res. Bk. N.Y. 4	21 Juni '22
Nat. Bk. v. Denem. 5		25 Apr. '21	Javasche Bank 3½	1 Aug. '09

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen	Berlijn	Parijs	N. York
	Part. disconto	Prolongatie				
17 Febr. '23	3½/8	3½/8	2½/8	4-5/8	—	4-4½/8 1)
12-17 F. '23	3¼-3/8	2½-3½/8	2½/8	4-5/8	—	4-6½/8
5-10 F. '23	3¼-3/8	2½-3½/8	2½/8	4-5/8	—	4-5
29 J.-3 F. '23	3¼-3/8	3-3/8	2½-3/8	4-5/8	—	4½-5½/8
13-18 F. '22	4½-3/8	3¼-4	3-3/8	4-5/8	—	3½-4
14-19 F. '21	3½/8	3	6¼	4-5/8	—	6-7
20-24 Juli '14	3½/8-3/10	2½-3/8	2½-3/8	2½-3/8	2½	5½-7½/8

1) Noteering van 16 Februari.

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

Londen was deze week zeer stationnair. De koers schommelde tusschen 11.83 en 11.86; ook Dollars waren prijs-houdend en de koersverschillen waren niet veel grooter. Een geheel ander beeld toonden Marken en Francs. De stijging van de Mark ging nog met groote sprongen, totdat Vrijdag 1.45 betaald werd en er een kleine reactie intrad. Daarentegen waren Francs beduidend lager. Geopend op ca. 15.70 trad Woensdag een sterke daling in, waarna de koers onder sterke schommelingen meestal onstreeks 15.10 à 15.20 bleef hangen. Ook België was weder gelijkelijk aangeboden. In de overige koersen kwam niet veel verandering met uitzondering van Skandinavië, dat vaster was vooral voor Kopenhagen.

20 Februari 1923.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	Londen *)	Parijs *)	Berlijn *)	Weenen *)	Brussel **)	New York **)
12 Febr. 1923	11.86	15.64	0.0088	0.0036	13.73½	2.53¼
13 " 1923	11.85½	15.42½	0.009	0.0036	13.69	2.53½
14 " 1923	11.83½	15.22½	0.0111	0.0036	13.43½	2.53½/8
15 " 1923	11.85½	15.47½	0.0128½	0.0035½	13.55½	2.53
16 " 1923	11.86	15.20	0.0132½	0.0036	13.49	2.53½/8
17 " 1923	11.86	15.07½	0.0131	0.0036	—	—
Laagste d. w. 1)	11.83	15.—	0.0086	0.0034½	13.20	2.52½/8
Hoogste " " 1)	11.86½	15.70	0.0145	0.0038	13.85	2.53½/8
10 Febr. 1923	11.85	15.70	0.0081	0.0036	13.88	2.53½/8
3 " 1923	11.87½	16.37½	0.0068	0.0036	13.66½	2.54½/8
Muntpariteit	12.10	48.—	59.26	50.41	48.—	2.48

*) Noteering te Amsterdam. **) Noteering te Rotterdam.
 1) Particuliere opgave.
 2) Noteering van 9 Februari. 3) Idem van 2 Februari.

Data	Stock-holm *)	Kopen-hagen *)	Chris-tiania *)	Zwitser-land *)	Spanje 1)	Batavia 1) telegrafisch
12 Febr. 1923	67.30	47.75	47.—	47.60	39.62½	97½-98½
13 " 1923	67.20	47.70	47.35	47.60	39.60	97½-98½
14 " 1923	67.25	48.—	47.25	47.52½	39.45	97½-98½
15 " 1923	67.20	48.10	47.10	47.45	39.50	97½-98½
16 " 1923	67.30	48.25	47.15	47.47½	39.50	97½-98½
17 " 1923	67.30	48.20	47.20	47.50	39.47½	97½
L'ste d. w. 1)	66.95	47.—	46.60	47.40	39.35	97½/8
H'ste " " 1)	67.45	48.40	47.45	47.70	39.70	98½/8
10 Febr. 1923	67.35	47.55	46.90	47.70	39.57½	97½
3 " 1923	67.60	47.30	47.20	47.77½	40.05	97½
Muntpariteit	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	100

*) Noteering te Amsterdam. 1) Particuliere opgave.

KOERSEN TE NEW YORK.

Data	Cable Lond. (in \$ per £)	Zicht Parijs (in cts. p. frs.)	Zicht Berlijn (in ct. p. Mk.)	Zicht Amsterd. (in cts. p. gld.)
17 Februari 1923	4.69.37	5.70	0.00 51/100	39.55
Laagste d. week	4.68.37	5.70	0.00 58/100	39.54
Hoogste " " "	4.69.37	6.11	0.00 53/100	39.62
10 Februari 1923	4.68.62	6.21	0.00 55/100	39.53
3 " 1923	4.68.50	6.49	0.00 58/100	39.40
Muntpariteit	4.86.67	19.30	23.81¼	40½/10

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN

Plaatsen en Londen	Noteerings-eenheden	3 Febr. 1923	10 Febr. 1923	12/17 Februari '23 Laagste	17 Febr. 1923 Hoogste
Alexandrië ..	Piast. p. £	97½/16	97½/16	97½/32	97½/32
*B. Aires 1)	d. p. \$	43¼	43¼	43¼/16	43¼/8
Calcutta ...	Sh. p. rup.	1/4½/16	1/4½/8	1/4½/16	1/4½/8
Hongkong ..	id. p. \$	2/2½/8	2/2½/16	2/2½/8	2/3¼
Lissabon	d. per Mil.	2½/16	2½/16	2½/32	2½/16
Madrid	Peset. p. £	29.60	29.90	29.90	30.05
*Montevideo 1	d. per \$	42½	42½	42½	42½/8
Montreal	\$ per £	4.72	4.73¼	4.72	4.75
*R.d. Janeiro	d. per Mil.	5½/16	5½/8	5½/32	5½/16
Rome ...	Lires p. £	96½/16	96¾	97/—	98½/8
Shanghai	Sh. p. tael	3½	3/0½/16	3/0	3/1½/8
Singapore ..	id. p. \$	2/4½/16	2/4½/16	2/4½/8	2/4½/16
*Valparaiso ..	peso p. £	37.90	39.70	38.70	39.40
Yokohama ..	Sh. p. yen	2/0½/32	2/0½/16	2/0½/32	2/0½/16

* Koersen der voorafgaande dagen. 1) Telegrafisch transfert.

NOTEERING VAN ZILVER.

	Noteering te Londen	Noteering te N. York		Noteering te Londen	Noteering te N. York
17 Febr. 1923	30½/16	63½/8	18 Febr. 1922	33¼	64¼
10 " 1923	30½/16	63¾	19 Febr. 1921	33¾/8	57½/8
3 " 1923	30½/16	63½/8	20 Juli 1914	24½/16	54½/8

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 19 Februari 1923.

Activa.		
Binnenl. Wis-sels, Prom., enz. in disc.	{ H.-bk. f 91.719.695,18 B.-bk. " 35.297.207,30 Ag.sch. " 59.107.814,67	f 186.124.717,15
Papier o. h. Buitenl. in disconto	Idem eigen portef.	f 77.448.649,—
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.		77.448.649,—
Beleeningen	{ H.-bk. f 19.297.041,44 incl. vrsch. B.-bk. " 6.738.355,88 in rek.-crt. Ag.sch. " 79.738.358,58 op onderp.	f 105.773.755,90
Op Effecten	f 103.438.455,90	
Op Goederen en Spec.	1.335.300,—	105.773.755,90
Voorshotten a. h. Rijk		5.785.530,46
Munt en Muntmateriaal		
Munt, Goud	f 56.239.410,—	
Muntmat., Goud	525.550.137,91	
	f 581.789.547,91	
Munt, Zilver, enz.	8.360.148,01	
Muntmat., Zilver	—	590.149.695,92
Effecten		
Bel. v. h. Res. fonds.	f 5.659.646,93	
id. van 1/6 v. h. kapit.	3.983.513,50	9.643.160,43
Geb. en Meub. der Bank		4.522.000,—
Diverse rekeningen		37.480.025,21
		f 1.016.927.534,07
Passiva.		
Kapitaal	f 20.000.000,—	
Reservefonds	5.660.599,75	
Bijzondere reserve	1.675.581,33	
Bankbiljetten in omloop	941.884.735,—	
Bankassigatiën in omloop	880.642,65	
Rek.-Cour } Het Rijk f		
saldo's: } Anderen " 30.770.484,84		30.770.484,84
Diverse rekeningen		16.055.490,50
		f 1.016.927.534,07
Beschikbaar metaalsaldo	f 394.746.936,13	
Op de basis van 2/3 metaaldekking	200.039.763,64	
Minder bedragen aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is.		1.973.734.680,—

NED. BANK 19 Februari 1923 (vervolg).
Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opeischbare schulden
19 Febr. 1923.....	581.790	8.360	941.885	31.651
12 „ 1923.....	581.790	7.001	953.107	33.042
5 „ 1923.....	581.790	7.361	967.825	34.645
29 Jan. 1923.....	581.790	8.039	947.422	26.444
22 „ 1923.....	581.790	8.131	957.050	42.789
20 Febr. 1922....	605.969	7.058	980.791	28.583
21 Febr. 1921.....	636.141	21.340	1.030.688	46.176
25 Juli 1914.....	162.114	8.228	310.437	6.198

Data	Totaal bedrag disconto's	Hieraan Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Beschikbaar Metaal-saldo	Dekkings-percentage
19 Febr. 1923	186.125	48.000	105.774	394.747	60
12 „ 1923	195.008	55.000	104.197	390.865	60
5 „ 1923	227.126	83.000	106.151	387.961	59
29 Jan. 1923	182.667	34.000	116.981	394.360	60
22 „ 1923	212.734	61.000	119.487	389.257	59
20 Febr. 1922	191.491	40.000	143.289	410.412	60
21 Febr. 1921	180.321	41.000	203.314	441.312	60
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.686	43.521 ¹⁾	54

¹⁾ Op de basis van ²/₃ metaaldekking.

Uit de bekendmaking van den Minister van Financiën blijkt, dat uitstonden op:

	12 Febr. 1923	19 Febr. 1923
Aan schatkistpromessen, waarv. direct bij Ned. Bk.	f474.140.000,—	f458.740.000,—
Aan schatkistbiljetten ..	„ 55.000.000,—	„ 48.000.000,—
Aan zilverbons	„ 178.834.000,—	„ 178.399.000,—
	„ 28.398.869,50	„ 28.500.092,—
Onder de vlottende schuld is begrepen:		
Voorsch. aan de Koloniën	„ 343.126.000,—	„ 346.154.000,—
Voorschot aan Gemeenten voor door Rijk voor hen te heffen Ink. belasting	„ 31 Dec. 1922 97.769.073,47	„ 31 Jan 1922 97.836.024,80
Tegoe d v.d. Postch. & G. dst	„ 12 Febr. 1923 95.243.099,93	„ 19 Febr. 1923 98.045.096,90

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens. De samengetrokken cijfers der laatste weken zijn telegrafisch ontvangen.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opeischb. schulden	Beschikb. metaal-saldo
10 Feb. 1923	218.000		263.500	104.500	144.500
3 „ 1923	218.000		259.000	108.500	142.500
27 Jan. 1923	214.750		259.500	102.500	144.350
13 Jan. 1923	157.157	57.226	267.087	103.102	140.990
6 „ 1923	156.613	56.967	266.025	106.211	139.809
30 Dec. 1922	152.502	56.607	261.843	103.940	136.735
11 Feb. 1922	142.654	33.911	275.682	75.096	107.010
12 Feb. 1921	225.053	10.470	344.600	126.060	141.622
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842 [*]

Data	Disconto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalbaar	Beleeningen	Voor-schotten aan de Gov.nem.	Diverse rekeningen ¹⁾	Dekkings-percentage
10 Feb. 1923		164.030		12.100	***	59
3 „ 1923		163.340		14.200	***	60
27 Jan. 1923		162.410		11.900	***	60
13 Jan. 1923	36.400	30.611	82.704	10.815	23.559	58
6 „ 1923	35.386	29.207	84.722	11.474	23.879	57
30 Dec. 1922	36.464	27.151	96.125	—	22.736	56
11 Feb. 1922	36.978	13.565	102.310	—	36.885	53
12 Feb. 1921	34.551	25.414	119.444	28.071	43.221	50
25 Juli 1914	7.259	6.395	47.934	6.446	2.228	44

¹⁾ Sluitpost activa. ²⁾ Basis ²/₃ metaaldekking. ³⁾ Creditsaldo.

CURAÇOSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Disconto's	Voor-schotten aan de kolonie	Diverse rekeningen ¹⁾	Diverse rekeningen ²⁾
1 Januari 1923	666	1.178	74	329	879	377
1 December 1922	678	1.326	77	322	870	327
1 November 1922	666	1.243	78	353	702	163
1 October 1922	672	1.183	79	307	921	402
1 Januari 1922	749	1.139	84	334	670	287

¹⁾ Sluitpost der activa. ²⁾ Sluitpost der passiva.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden pond sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
14 Febr. 1923	127.493	120.719	279.991	27.000	236.575
7 „ 1923	127.491	121.481	200.887	27.000	237.768
31 Jan. 1923	127.492	122.018	280.273	27.000	236.868
24 „ 1923	127.489	120.799	280.834	27.000	237.713
15 Febr. 1922	128.763	121.753	302.403	28.500	264.833
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dekkings-perc. ¹⁾
14 Febr. '23	48.507	70.623	19.715	106.727	25.224	19,98
7 „ '23	49.067	65.812	17.895	103.345	24.460	20,17
31 Jan. '23	49.420	65.608	14.601	106.324	23.927	19,78
24 „ '23	53.445	65.238	11.372	114.431	25.141	19,98
15 Febr. '22	64.426	80.566	14.913	137.462	25.460	16,71
22 Juli '14	11.005	33.633	13.735	42.185	29.297	52 ³ / ₈

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehens-kassenscheine, in miljoenen Mark.

Data	Metaal	Daarvan Goud	Kassenscheine	Circulatie	Dekkings-perc. ¹⁾
7 Febr. '23	1.074	1.005	379.180	2.252.963	17
31 Jan. '23	1.074	1.005	380.902	1.984.496	19
23 „ '23	1.074	1.005	372.683	1.654.574	23
15 „ '23	1.074	1.005	337.453	1.437.780	24
7 Febr. '22	1.008	996	5.573	116.606	6
23 Juli '14	1.691	1.357	65	1.891	93

¹⁾ Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

Data als boven.	Wissels			Rek. Cr.	Darlehens-kassenscheine	
	Totaal	Handels-wissels	Schatkist-papier		Totaal uitgegeven	In kas bij de Rijksbank
	2.825.527	901.133	1.924.394	883.927	392.500	379.200
	2.306.297	697.216	1.609.081	762.264	394.400	380.900
	1.918.579	556.580	1.361.999	611.050	385.900	372.700
	1.648.456	470.764	1.177.692	526.917	350.900	337.400
	126.769	1.940	124.829	23.078	13.656	5.465
	751	751	—	944	—	—

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Buit.gew. voorsch. a/d. Staat
15 Feb. '23	5.535.734	1.864.345	290.392	598.658	23.300.000
8 „ '23	5.535.581	1.864.345	290.324	598.827	23.400.000
1 „ '23	5.535.405	1.864.345	290.259	599.055	23.400.000
16 Febr. '22	5.525.078	1.948.367	280.857	627.798	22.900.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitge-stelde Wissels	Beleening	Bankbil-jetten	Rek. Cr. Parti-culieren	Rek. Cr. Staat
2.650.629	26.083	2.121.501	37.409.366	2.292.046	57.537	
3.057.986	27.422	2.032.408	37.083.578	2.309.142	60.411	
2.538.083	51.706	2.285.753	36.434.600	2.452.778	24.973	
1.541.980	—	769.400	5.911.910	942.570	400.590	

BANQUE NATIONALE DE BELGIQUE.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buitenl. saldt	Beleen. van buitenl. vorder.	Beleen. van prom. d. provinc.	Binn. wissels en beleen.	Circulatie	Rek. Cr. partic.
15 Feb. '23	345.916	84.653	480.000	756.922	6.902.371	118.693
8 „ '23	344.920	84.653	480.000	773.203	6.894.351	148.152
1 „ '23	345.315	84.653	480.000	799.509	6.779.618	191.345
16 Febr. '22	326.977	84.653	480.000	637.802	6.295.579	177.008

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.
FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goudvoorraad			Zilver etc.	F.R. Notes in circulate
	Totaal bedrag	Dekking F.R. Notes	In het buitl.		
31 Jan. '23	3.075.810	2.221.743	—	151.333	2.203.701
24 " '23	3.080.137	2.225.288	—	141.844	2.225.231
17 " '23	3.077.492	2.245.423	—	136.645	2.256.491
1 Feb. '22	2.911.528	2.017.291	—	149.990	2.178.053

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dekking's perc. 1)	Algem. Dekking's perc. 2)
31 Jan. '23	785.817	1.991.062	107.703	73,3	76,9
24 " '23	774.282	1.990.826	107.648	70,6	76,4
17 " '23	714.680	1.969.451	107.484	72,8	76,1
1 Feb. '22	927.845	1.840.470	103.190	72,4	76,2

1) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opelschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 2) Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
24 Jan. '23	780	11.387.557	1.442.854	15.414.724	3.714.607
17 " '23	781	11.495.696	1.433.712	15.633.325	3.735.272
10 " '23	781	11.478.427	1.473.072	15.496.969	3.715.326
20 Jan. '22	804	10.918.529	1.250.355	13.460.591	3.021.337

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

EFFECTENBEURZEN.

Het merkwaardigste feit, dat voor de achter ons liggende dagen op de buitenlandsche fondsenmarkten te registreeren valt, is wel de snelle en aanzienlijke koersverheffing van de Deutsche Mark. De drie Deutsche beursdagen van de afgelopen week zijn voldoende geweest om een rijzing van de Mark, resp. een koersdaling van de aan Deutsche beursplaatsen genoteerde buitenlandsche deviezen te voorschijn te roepen, die niet minder dan een revolutie op de effectenbeurzen en op de goederenmarkten in Duitsland heeft veroorzaakt. De oorzaak van deze wilde beweging is het ingrijpen op de wisselmarkt door de Deutsche Reichsbank geweest. Aan deviezen-afgiften door deze instelling, hetzij direct, hetzij door bemiddeling van bevriende banken, is het toe te schrijven, dat de dollar, dit voor Duitsland toonaangevend devies, van den hoogen stand van 50.000 Mark per dollar is gedaald tot circa 20.000 Mark. Merkwaardig mag het wel worden genoemd, dat, nu eindelijk is geschied, waarnaar zoo menigeen bij onze Oosterburen althans in naam reikhalzend heeft uitgezien, — een opvoering n.l. van het koersniveau van het eigen betaalmiddel — de instelling, die den stoot hertoe heeft gegeven, met verwijten wordt overladen. Aan den anderen kant moet echter, tot goed begrip van de zaak, niet uit het oog worden verloren, dat de beweging zeer plotseling is ontstaan en fel is doorgezet, waardoor haar nadeelige gevolgen scherper aan het licht treden. Zóó gezien hebben die kringen, die zich beklagen, wellicht wel eenigszins het recht aan hun zijde, al vergeten zij dan ook geheel, dat de dalingen, welke echter ons liggen, vaak even plotseling plaats vonden. De hier bedoelde kringen maken er de Reichsbank vooral een verwijt van, dat de interventie niet op een vroeger tijdstip en niet geleidelijk is doorgevoerd. Het is echter de vraag, of dit mogelijk is geweest. Dat de uitwerking der officieele tusschenkomst zoo groot is geworden, moet toch in hoofdzaak aan twee omstandigheden worden toegeschreven. Primo was de valuta-markt door het hooge niveau uitermate gevoelig geworden, secundo werkte de schaarschte op de geldmarkt mede tot het scheppen van die voorwaarden, die juist voor het welslagen van de actie der Reichsbank noodzakelijk waren. Deze beide factoren te zamen hebben zich tot nu toe niet voorgedaan; eerst de Ruhrbezetting heeft de verhoudingen in deze richting zich doen ontwikkelen. De geldschaarschte, hoewel voorheen vaker geconstateerd, was thans zoo klemmend geworden, doordat vóór de feitelijke afscheiding van het Ruhrgebied de in dit gebied werkzame industrieën reeds het mogelijke hadden gedaan groote saldi tot zich te trekken; de effectieve

splitting tusschen Ruhr en overig Duitsland heeft het terugvloeien van deze sommen verhinderd. Bovendien heeft de stijging der goederenprijzen, onmiddellijk samengaan met de Ruhr-occupatie, zeer veel grotere bedragen aan geldmiddelen noodig gemaakt en ten slotte heeft de speculatie in tot torenhoogte geklommen deviezen en effecten de rest gedaan. In een zoo gedjsponeerde valuta- en geldmarkt kon een steunbeweging natuurlijk met betrekkelijk geringe middelen worden uitgevoerd. Welk een invloed de effectenbeurs te Berlijn heeft ondervonden, moge blijken uit het algemeen index-cijfer, dat een verlaging te aanschouwen geeft van 8966 tot 5649; een nog duidelijker beeld geven de afzonderlijke koersbewegingen van enkele vooraanstaande aandelen:

Koers van 7 Febr. Koers van 17 Febr.

Deutsche Bank	37.500%	22.000%
Gelsenkirchen	98.000%	55.500%
Hamburg-Amerika Linie	90.250%	42.500%
Griesheim	61.000%	28.000%
A. E. G.	34.500%	16.600%
Daimler	22.000%	11.500%

Voorloopig kan gezegd worden, dat de actie der Reichsbank vruchten heeft gedragen, want ten aanzien van de goederenmarkten heeft zich gelijke tendens vertoond. De ten deele zegenrijke werking van een rijzing van het Mark-peil blijkt echter nog niet ten volle door het plotseling van de beweging. Het economisch leven toch in Duitsland heeft zich onmogelijk zoo snel kunnen aanpassen, zoodat, om slechts enkele voorbeelden te noemen, in den kleinhandel nog veelal aan de oude prijzen wordt vastgehouden en de oude loonen in de industrie nog worden uitbetaald. En ook komt de vraag op, of de Reichsbank met de toch steeds betrekkelijk beperkte middelen, die te harer beschikking staan, controle zal kunnen blijven uitoefenen, zelfs wanneer zij de selectie der disconteerings (hetgeen practisch kan leiden tot een uitschakeling van alle credieten ten aanzien van valuta-aankopen) nog verder gaat doorvoeren dan thans reeds het geval is. In dat geval zou de ontreddering van de laatste week wel zeer duur gekocht zijn. Het heeft er echter allen schijn van, dat een samenwerking tusschen Reichsbank, Regeering en banken is bereikt; vooral de laatste zullen met hunne buitenlandse vertakkingen en verbindingen van zeer veel nut kunnen zijn in de komende periode van financieele en economische waakzaamheid.

Het verloop op de beurs van Parijs is diametraal verschillend geweest van dat op de Berlijnsche markt. En ook hier was het de valuta, die den toon heeft aangegeven. Daar de Fransche Franc echter zoo goed als voortdurend een dalende richting heeft gevolgd, moest zich dit wel uitspreken in een hoogere waardeering van de aan de Parijsche beurs verhandelde aandelen, vooral van aandelen in buitenlandse ondernemingen. Hieraan is het dan ook toe te schrijven geweest, dat aandelen Koninklijke Petroleum Mij. allerwegen een zoo goede markt konden behouden. Intusschen is dit wel zeer teeknend voor het wijkende vertrouwen van den Fransen belegger. Eenige weken geleden nog heeft de hooge stand van de genoemde aandelen Fransche houders verlok tot realisatie; de toen ook reeds lage stand van den Franc verzekerde bij verkoop een niet onaardige Francwinst. Nu die winst door een verdere reactie van het Fransche betaalmiddel nog grooter is geworden, ziet men geen realisaties op grooter schaal, doch het tegenovergestelde; de gerealiseerde aandelen worden teruggekocht en nieuwe koopers komen in de markt. Vermoedelijk hebben ook omvangrijke ruilingen plaats gehad van Fransche staats- en andere obligaties in binnen- en buitenlandse aandelen. Ook hier echter zijn tegen-tendenzen aan het werk; de stijging van de Mark heeft de hoop doen herleven ten aanzien van de Deutsche schadevergoeding. Men verwacht in sommige kringen nog steeds dat het ten slotte tusschen Frankrijk en Duitsland tot een vergelijk zal komen, in welk geval natuurlijk garanties tot betaling, althans van een deel der in het vredesverdrag vastgelegde sommen, zullen worden verkregen. Over het algemeen echter was het vertrouwen in deze richting niet overheerschend.

Te Londen is het marktverloop ook uitermate vast geweest, doch hier speelde het eigen betaalmiddel geen rol van beteekenis. Als het al bij beurs-transacties en bij beschouwingen omtrent de naaste toekomst werd betrokken, dan was het, om vreugde te kennen te geven wegens de groote stabiliteit en den vooruitgang van den Sterlingkoers. In een land met een gezonde economische basis als Groot-Brittannië is een dergelijk verloop van het betaalmiddel natuurlijk eerder een stimulans voor de beurs. Daarenboven gaat het de Britsche industrie ten deele weer wat meer voor den wind.

Voor de mijnindustrie kan sterk profiteeren van het tekort,

ontstaan door het uitvallen der Ruhr-productie. Ten gevolge van een en ander zijn de koersen over vrijwel de geheele linie sterk gemonteerd, gepaard gaande met omzetten, die zelfs voor de Londensche markt van de laatste weken zeer groot te noemen zijn geweest.

Ook Wallstreet heeft een vaste tendenz getoond. De berichten uit de nijverheid zijn onafgebroken gunstig. On; danks dure arbeidskracht werken de ondernemingen, zelfs de spoorwegen, met groote winsten. Naar het schijnt wordt het Amerikaansche economisch leven maar weinig beïnvloed door de crisis in Europa.

Ten ozent is het verloop der beurs niet zeer regelmatig geweest; op sommige dagen droeg onze markt alle kenmerken van een overgrote nervositeit. Over het algemeen echter is het koers-peil hooger dan dat van de vorige week, al zijn het in hoofdzaak ook slechts enkele afdelingen, die krachtig van de rijzing hebben kunnen profiteeren.

De Staatsfondsenmarkt was voor de binnenlandsche soorten vrijwel onveranderd; merkwaardig was het wel, dat ook de Nederlandsch-Indische obligaties zich in koers konden handhaven, ondanks de zeer ongunstige commentaren, die ter beurze werden geleverd op de jongste emissie van 5½% Obl. Ned. Indië te New York tot den exceptioneel lagen koers van 88%. Van buitenlandsche soorten waren obligaties Mexico gezocht, in aansluiting aan Londen, waar het hernieuwde bericht omtrent de definitieve hervatting der rentebetaling nogal indruk heeft gemaakt.

	12 Feb.	16 Feb.	19 Feb.	Rijzing of daling.
6 %/o Nederland 1922	99 ^{11/16}	99 ^{5/8}	99 ^{9/16}	— 1/8
5 %/o „ 1918	88 ^{15/16}	89 ^{3/8}	89 ^{1/16}	+ 1/8
4½ %/o „ 1916	88	87 ^{9/16}	88 ^{1/4}	+ 1/4
4 %/o „ 1916	81 ^{9/16}	81 ^{1/8}	82	+ 7/16
3½ %/o „	73 ^{1/16}	73 ^{1/8}	73 ^{1/8}	+ 1/16
3 %/o „	62 ^{9/16}	62 ^{1/4}	63	+ 2 ^{9/16}
2½ %/o Cert. N. W. S.	53 ^{3/8}	53 ^{1/8}	53 ^{1/16}	— 1/16
7 %/o Oost-Indië 1921	102 ^{3/8}	102 ^{1/2}	102 ^{1/2}	+ 1/8
6 %/o „ 1919	96 ^{1/2}	96 ^{1/2}	96 ^{1/2}	— 1/4
5 %/o „ 1915	93 ^{3/8}	93 ^{1/2}	93 ^{1/4}	— 3/8
4 %/o Oostenr. Kronrente ..	1	3/8	7/8	— 1/8
5 %/o Rusland 1906	3	2 ^{7/8}	3	—
4 %/o Rusl. bij Hope & Co.	3 ^{1/4}	4 ^{5/16}	4 ^{1/8}	+ 7/8
4 %/o Japan 1899	67 ^{1/2}	—	—	—
5 %/o Brazilië 1895	52	—	—	—
8 %/o San Paulo 1921	94 ^{1/8}	95 ^{7/8}	—	+ 1 ^{1/4}
6 %/o Amsterdam 1920	101	101 ^{1/4}	101 ^{1/2}	+ 1/2
7 %/o Rotterdam 1920	102 ^{1/2}	—	102 ^{1/16}	— 7/16

Tot de afdelingen, die de grootste koers-avances te aanschouwen hebben gegeven, behoort in de eerste plaats wel de *tabaksmarkt*. Een duidelijk aanwijsbare reden was hiervoor niet aan te geven. In hoofdzaak werd de rijzing bewerkt door een accumulatie van kooporders in een zeer nauwe markt; het middenkoersstelsel aan onze beurs heeft bovendien extra hoge noteringen in het leven geroepen. Toch toonen de koersverschillen aan het einde der berichtperiode duidelijk aan, dat het verhoogde koerspeil slechts gering aanbod heeft uitgelokt.

Vervolgens waren *petroleum-aandeelen*, doch vooral aandeelen Koninklijke Petroleum Maatschappij, in trek. Het voorbeeld hiervoor hebben de beurzen van New York en Londen gegeven; de arbitrage had deze week goede gelegenheid haar activiteit te toonen. De Roemeensche soorten zijn iets ten achter gebleven, al konden ook aandeelen Geconsolideerde Hollandsche Petroleum Mij. een niet onaanzienlijk avance behalen als gevolg van de connectie dier onderneming met het Koninklijke-concern en met de Parijsche beurs (Astra-Romana).

Ten slotte was de *suikermarkt* buitengewoon levendig en vast. Zelfs de reacties, die de Cubasuiker noteringen van New York op sommige dagen aantoonde en de waarschuwing van den Indischen handelsvertegenwoordiger te New York tegen overdreven verwachtingen omtrent het prijsniveau van suiker konden geen teruggang van beteekenis voor de betrokken aandeelen te voorschijn roepen. Het feit, dat de V.J.S.P. doorging met verkoopen tot prijzen, die een zeer ruime winst aan de ondernemingen laten, heeft den doorslag gegeven. Hoewel iets kalmer en niet op de hoogste prijzen, heeft de afdeling de berichteweek in opgewekte stemming verlaten. Indische Cultuurbanken deelden in de tendenz.

De overige afdelingen waren veel stiller. *Rubberwaarden* konden iets monteeren bij kalmen handel. *Binnenlandsche industrieele waarden* waren op sommige dagen gezocht voor enkele soorten in verband met verminderde Deutsche concurrentie.

	12 Feb.	16 Feb.	19 Feb.	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	119 ^{9/8}	122 ^{1/2}	121 ^{1/2}	+ 2 ^{1/8}
Incasso Bank	93 ^{3/4}	93 ^{3/4}	—	—
Koloniale Bank	173 ^{1/2}	163 ^{1/2}	171	— 2 ^{1/2}
Ned. Handel-Mij. cert.v.aand.	143	143 ^{3/4}	145 ^{9/16}	+ 2 ^{9/16}
Rotterd. Bankvereniging...	91 ^{5/8}	91 ^{1/2}	—	+ 1/8
Amst. Superfosfaatfabriek...	39	39	—	—
Van Berkel's Patent	33 ^{1/2}	—	35	+ 1 ^{1/2}
Gouda Kaarsen	109 ^{1/2}	107	107 ^{1/2}	— 2
Holl. Draad- en Kabelfabriek	86 ^{1/2}	84	87	+ 1/2
Jurgens' Ver. Fabr. gew.aand.	53	54 ^{1/2}	51 ^{3/8}	— 1 ^{3/8}
„ „ „ pr. aand.	63 ^{1/2}	65	64 ^{15/16}	+ 1 ^{7/16}
Leerdam Glasfabrieken	37 ^{1/4}	—	35 ^{1/2}	— 1 ^{1/4}
Philips' Gloeilampenfabriek	233 ^{3/4}	234 ^{1/4}	239 ^{3/4}	+ 6
Vereenigde Blikfabrieken...	89	—	—	—
Vereen. Chemische Fabrieken	37	—	37	—
Compania Mercantil Argent.	15	16 ^{1/4}	17 ^{3/8}	+ 2 ^{7/8}
Cultuur-Mij. d. Vorstenland.	173	175 ^{1/4}	181 ^{3/4}	+ 8 ^{3/4}
Handelsver. Amsterdam.....	447 ^{1/2}	465 ^{1/2}	471	+ 23 ^{1/2}
Handelsverg. Reis & Co.....	28	31 ^{1/8}	30	+ 2
Int. Crediet- en Handelsverg.	—	—	—	—
Rotterdam	180	174 ^{1/4}	175	— 5
Linde Téves & Stokvis	77	79	78	+ 1
Tels & Co's Handel-Mij.....	6	6 ^{1/4}	7	+ 1
Redjang Lepong Mijnb.-Mij.	100	—	—	—
Gecons. Holl. Petroleum-Mij.	109 ^{1/2}	121 ^{1/2}	125	+ 15 ^{1/2}
Kon. Petroleum-Mij.	388 ^{1/2}	421 ^{1/2}	424 ^{3/8}	+ 35 ^{7/8}
Orion Petroleum-Mij.....	—	—	—	—
Afgest. Aand.	29 ^{1/4}	29 ^{1/4}	30	+ 1/4
Amsterdam-Rubber-Mij.....	145 ^{1/2}	150 ^{1/2}	153 ^{1/2}	+ 8
Nederl.-Rubber-Mij.	68 ^{1/2}	71 ^{1/4}	74	+ 5 ^{1/2}
Oost-Java-Rubber-Mij.	214	227 ^{1/2}	220 ^{1/2}	+ 6 ^{1/2}
Deli-Batavia Tabak Mij. ...	312 ^{1/2}	341	352 ^{3/8}	+ 40 ^{1/8}
Deli-Maatschappij	278 ^{1/2}	310	320 ^{1/2}	+ 42
Senembah-Maatschappij ...	358 ^{1/2}	372	380 ^{1/2}	+ 22

Voor *Scheepvaartwaarden* ontwikkelde zich wat grooter interesse in verband met het bericht, dat het aantal opgelegde schepen van de Mij. „Nederland” tot 6 is verminderd. In hoofdzaak waren het dan ook de aandeelen van deze Mij. en van de overige Indische lijnen, die een verbetering van enkele procenten te aanschouwen hebben gegeven.

	12 Feb.	16 Feb.	19 Feb.	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	125 ^{1/2}	128	125	— 1/2
„ „ „gem.eig.	110	114	109 ^{1/2}	— 1/2
Hollandsche Stoomboot-Mij.	38 ^{1/2}	38 ^{1/2}	34	— 4 ^{1/2}
Java-China-Japan-Lijn	81 ^{1/2}	87	87	+ 5 ^{1/2}
Kon. Hollandsche Lloyd ...	10 ^{1/4}	11 ^{1/2}	10 ^{1/2}	— 1/4
Kon. Ned. Stoom-Mij.	75 ^{5/8}	78 ^{1/2}	76 ^{1/2}	+ 1 ^{1/8}
Konink.Paketaart-Mij.	102	105	102 ^{1/2}	+ 1/2
Maatschappij Zeevaart	61 ^{1/2}	65 ^{1/2}	—	+ 3 ^{3/4}
Nederl. Scheepvaart-Unie...	105 ^{1/2}	112 ^{1/2}	111 ^{1/2}	+ 6
Nievelt Goudriaan	109 ^{1/2}	112 ^{1/2}	110 ^{1/2}	+ 1
Rotterdamsche Lloyd.....	124 ^{1/2}	—	129 ^{1/2}	+ 5
Stoomv.-Mij. „Nederland” ...	141 ^{1/4}	142	144 ^{1/2}	+ 2 ^{1/4}
„ „ „Noordzee” ...	42	45	—	+ 3

De *Amerikaansche markt* was kalm, doch vast.

	12 Feb.	16 Feb.	19 Feb.	Rijzing of daling.
Americ. Smelting & Refining	65	64 ^{1/4}	65 ^{1/4}	+ 1/4
Anaconda Copper	98 ^{15/16}	102	103 ^{15/16}	+ 5
Studebaker Corp.	127	125	126 ^{1/2}	— 1/4
Un. States Steel Corp.	108 ^{1/8}	109 ^{9/16}	109 ^{1/2}	+ 1 ^{3/8}
Atchison Topeka.....	108	107 ^{7/16}	107 ^{7/16}	— 9/16
Erie	14 ^{1/8}	13	13 ^{1/4}	— 1/8
Southern Pacific.....	96 ^{3/8}	96	96 ^{7/8}	+ 1/2
Union Pacific	144 ^{15/16}	145 ^{15/16}	145 ^{1/2}	+ 9/16
Int. Merc. Marine orig. gew.	12 ^{1/2}	12 ^{7/16}	11 ^{7/8}	— 5/8
„ „ „ „ pref.	45 ^{7/8}	44 ^{11/16}	46 ^{1/8}	+ 1/4

De *geldmarkt* bleef ondanks de grootere omzetten stabiel; prolongatie doorgaans 3^{1/4} à 3^{3/8}%.

GOEDERENHANDEL.

GRANEN.

Het gevolg van de geringe vraag naar tarwe door Europa is geweest dat de verschepingen van Noord-Amerika aanzienlijk zijn afgenomen. De verschepingen van Argentinië zijn bijna even groot als die van Noord-Amerika. Van Australië werd ongeveer half zooveel verladen als van Argentinië; voor het eerst sinds geruimen tijd draagt dus het Zuidelijk halfrond aanmerkelijk meer bij tot de voorziening van Europa dan Noord-Amerika. Daar het totaal der verschepingen zeer matig was, bestaat er kans dat de

Noteringen.

Data	Chicago			Buenos Ayres		
	Tarwe Mei	Mais Mei	Haver Mei	Tarwe Maart	Mais Maart	Lijnzaad Maart
17 Feb.'23	120	75 $\frac{1}{8}$	46 $\frac{1}{4}$	12,05	9,45	19,60
10 „ '23	122 $\frac{7}{8}$	76 $\frac{1}{8}$	46 $\frac{1}{8}$	11,90	9,45	19,95
17 Feb.'22	137 $\frac{1}{4}$	62 $\frac{3}{8}$	41 $\frac{1}{4}$	13,40 ¹⁾	8,— ²⁾	21,40 ²⁾
17 Feb.'21	175	69 $\frac{7}{8}$	46 $\frac{3}{8}$	16,55	10,15	15,—
17 Feb.'20	226	140 $\frac{1}{8}$	81 $\frac{1}{8}$	14,95	6,45	23,35
20 Juli '14	82 ¹⁾	56 $\frac{3}{8}$ ¹⁾	36 $\frac{1}{4}$ ¹⁾	9,40 ²⁾	5,38 ²⁾	13,70 ²⁾

¹⁾ per April. ²⁾ per Mei.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.

Soorten	19 Februari 1923	12 Februari 1923	20 Februari 1920
Tarwe*	13,25	13,25	16,25
Rogge (No. 2 Western) ¹⁾	11,40	11,50	13,50
Mais (La Plata)	201,—	195,—	225,—
Gerst (48 lb. malting) .. ²⁾	178,—	180,—	230,—
Haver (38 lb. whitecl.) .. ¹⁾	10,40	10,65	12,75
Lijnkoeken (Noord-Ameri- ka van La Plata-zaad) ¹⁾	13,80	13,50	18,—
Lijnzaad (La Plata)	410,—	445,—	470,—

¹⁾ p. 100 K.G. ²⁾ p. 2000 K.G. ³⁾ per 1960 K.G.

* Nr. 2 Hard/Red Winter Wheat.

AANVOEREN in tons van 1000 K.G.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	11/17 Februari 1923	Sedert 1 Jan. 1923	Overeenk. tijdvak 1922	11/17 Februari 1923	Sedert 1 Jan. 1923	Overeenk. tijdvak 1922	1923	1922
Tarwe	3.455	118.674	101.626	—	6.260	325	124.934	101.951
Rogge	21.397	86.571	3.162	—	—	—	86.571	3.162
Boekweit	105	1.338	4.038	—	—	—	1.338	4.038
Mais	21.034	11.381	139.464	—	19.101	28.448	132.282	167.912
Gerst	1.602	21.638	16.551	—	3.360	920	24.998	17.471
Haver	1.000	11.040	5.353	—	228	—	11.268	5.353
Lijnzaad	3.691	15.764	24.880	1.480	8.354	22.006	24.118	46.886
Lijnkoek	4.550	30.856	27.148	—	—	470	29.456	27.618
Tarwemeel	794	10.084	5.174	—	2.617	1.827	12.701	7.001
Andere meelsoorten	—	204	1.344	—	—	835	204	2.179

Europeesche markten spoediger de pariteit van Noord- en Zuid-Amerika bereiken, want de gedrukte stemming die de laatste weken op de Europeesche markten overheerscht heeft, is niet in de prijsnoteringen van Noord- en Zuid-Amerika tot uiting gekomen. Ook in de afgelopen week zijn de prijzen zoowel in Chicago als in Buenos Aires vrijwel onveranderd gebleven. De afname van den export van de Vereenigde Staten is iets waar blijkbaar de haussiers voldoende rekening mee gehouden hebben en waar niettegenstaande den kleineren uitvoer, de zichtbare voorraad zoowel in de Vereenigde Staten als in Canada niet van beteekenis veranderd is, zal men het spel van het vasthouden der prijzen nog wel verder voortzetten.

Wat de oogstberichten betreft, men mag wel aannemen, dat de droogte in het Zuidwesten der Vereenigde Staten, waarover aanvankelijk zooveel bericht is, niet die schade gedaan heeft die men vreesde, althans enkele graanhandelaars uit het Oosten der Vereenigde Staten waren zeer verwonderd op hun reis door dit z.g. geteisterde gebied, geen klachten te hooren over den stand van de winterarwe. De oogstberichten van andere landen zijn in dezen tijd van het jaar van niet veel beteekenis, zoodat zij de stemming niet beïnvloed hebben. Natuurlijk beïnvloedt de politieke toestand nog de stemming, doch men put zoowel hausse als baisse argumenten uit het Ruhr-avontuur. Toch is het directe gevolg vermindering van de vraag geweest.

Ook voor Mais is er een contrast tusschen de stemming in Europa en in de uitvoerlanden; zoowel in Noord- als in Zuid-Amerika bleven de prijzen zeer vast gestemd. In Europa konden zij slechts moeilijk gehandhaafd blijven. Het gevolg van deze geringe vraag in Europa is, dat de verschepingen aanmerkelijk zijn afgenomen. Hier tegenover staat evenwel dat de gerstverschepingen zeer ruim blijven, vooral in vergelijking met verleden jaar toen zij bijna niets bedroegen.

Wat Platamaïs betreft, Argentinië zond berichten betreffende regen, hetgeen den nieuwen Maisoogst nog ten goede zou moeten komen, ofschoon het seizoen wel reeds heel ver gevorderd is. Doordat de verschepingen van den ouden oogst zeer gering waren, ontstond er een speculatieve vraag, maar het feit, dat een aan de kust gearriveerde lading geen koper kon vinden tot wat men eenigszins als de marktwaarde zou moeten beschouwen, drukte de stemming.

Voor Noord-Amerikaansche Mais bestond er voornamelijk vraag in Hamburg. Van andere havens was de vraag zeer teleurstellend en het gevolg is dat de meeste markten beneden pariteit staan. Zoodaals boven gezegd waren ook deze week de verschepingen van gerst groot; de zeer lage prijzen zijn evenwel iets gestegen, hetgeen niet te verwonderen valt daar zij ontstaan waren op een abnormale wijze, n.l. doordat de Donau als regel verkoopt in Francs. Met het dalen van den wisselkoers waren toen ook de prijzen voor gerst aanzienlijk teruggelopen. De voorraden,

voornamelijk te Antwerpen zijn wel iets verminderd, doch nog zeer aanzienlijk.

Voor haver bestond weinig vraag; de prijzen bleven vrijwel onveranderd.

Over het algemeen was de stemming voor lijnzaad zeer kalm; de verschepingen zoowel naar Europa als naar Amerika waren niet groot, doch wat Europa betreft, schijnt de behoefte wederom te verminderen. Bovendien is de voorraad in Buenos Aires weer toegenomen en bedraagt nu 150.000 ton, hetgeen voor lijnzaad een aanzienlijke hoeveelheid is.

Nederlând. — De toestand in de tarwemarkt is al zeer weinig veranderd. De vraag is gering en bepaalt zich uitsluitend tot loco en stoomende partijen. Ook deze week was de vraag voor Mais zeer teleurstellend; de voorraden ter plaatse vermeerderden wederom, niettegenstaande het koudere weer. Dit geldt zoowel voor Noord-Amerikaansche als voor Platamaïs.

Voor gerst zijn de prijzen hier eenigszins gestegen en de vraag is ook toegenomen.

In haver kwam geen omzet van beteekenis tot stand. Lijnzaad was tamelijk flauw gestemd in verband met het afbrokkelen van de prijzen voor spoedig leverbare olie. De eerste hand blijkt nog verschillende stoomende partijen onverkocht te hebben, dientengevolge was de omzet gering.

Rotterdam, 20 Februari 1923.

SUIKER.

De wereldsuikerhandel heeft eene week van groote emotie doorgemaakt. Nadat de markt te New York Maandag 12 Februari wegens eenen algemeenen feestdag gesloten was, opende de termijnmarkt op den volgenden dag tot \$c 1.— per lb. hooger, hetgeen de grootste verhooging is die aan de termijnmarkt gedurende één beursdag wordt toegestaan, terwijl de notering voor Spot Centrifugals van \$c. 6.09 tot \$c. 7.15 sprong. De reden voor deze plotselinge opwinding was de officieele verklaring van Mr. Hoover, dat er dit jaar een tekort in de wereldvoorziening met suiker van 250.000 tons verwacht moet worden, terwijl tegelijkertijd Guma zijne raming van den Cubaoogst met 400.000 tons, dus tot 3.800.000 tons, verlaagde. Al was het in suikerkringen reeds geruimen tijd bekend, dat een tekort in het verschiep was wanneer het verbruik op hetzelfde hoge niveau van verleden jaar bleef, terwijl eene vertrouwde raming van den Cubaoogst ook nu nog niet gegeven kan worden, zoo maakten deze beide berichten toch grooten indruk op speculanten. Den daarop volgenden dag waren de gemoederen reeds eenigszins bedaard, zoodat de termijnnoteringen met 20 tot 40 punten terugliepen, waarop den derden dag eene verdere dergelijke daling volgde. Toen sloeg de stemming weder om en sloot de New Yorksche termijnmarkt Zaterdag 17 Februari op \$c. 5.28 voor Maart, \$c. 5.45 voor Mei, \$c. 5.57

voor Juli en \$c. 5.72 voor September, bij eene notering voor Spot Centrifugals van \$c. 6.96.

Deze wilde bewegingen vonden op alle overige markten — zoowel in de consumptie- alsook in de productielanden — dadelijk weerklank. Wanneer de omzetten in de verbruikslanden binnen matige grenzen bleven, dan is dat slechts daaraan toe te schrijven, dat zoowel koopers alsook verkoopters op eenige stabilisatie van de markt wachtten, ten einde voor hunne operaties eenigszins vasten grond onder de voeten te hebben.

De grootste transacties vonden in de afgelopen week wel op Java plaats, waar de Trust belangrijke kwantiteiten tot olopende prijzen verkocht, het laatst tot /17.— voor Superieur en /16.— voor No. 16 en hooger. De totale verkoop van de Trust bedragen reeds meer dan 20.000.000 picols, zoodat de suikerfabrikanten op Java van de groote rijzing slechts in geringe mate kunnen profiteeren. Ook de onafhankelijke fabrieken verkochten eenige partijen, terwijl belangrijke herverkoop op Java plaats vonden. Zoowel naar Europa als naar Britsch-Indië werd het een en ander geplaatst.

In Engeland verhoogden raffinadeurs, nadat zij van tevoren geregeld met verhoogingen van 6 d. tot Sh 1/- de markt gevolgd waren, den binnenlandschen prijs plotseling met Sh 6/- per Cwt., waarvan zij later weer Sh 4/- lieten vallen. Zoodat reeds vroeger gezegd hebben raffinadeurs nog slechts weinig gedekt van hunne toekomstige behoeften.

De laatste Board of Tradestatistiek luidt als volgt:

	1923	1922
Import Riet	95.578	76.176 ton.
„ Biet	—	— „
„ Geraffineerd	35.244	29.920 „
Totaal	130.822	106.096 ton.
Voorraad in Entrepôt	234.800	93.850 „
„ „ Raffinaderijen	54.100	23.100 „
Opbrengst „	73.223	81.748 „
Totale binnenl. consumptie	116.732	129.111 „
Export	1.519	1.493 „
Voorraad op 31/12/22	314.600	1921.. 171.200 „
„ „ 31/1/23	288.900	1922.. 116.950 „

Onze markt in Nederland bleef bij de algemeene hausse niet achter en prijzen sprongen Woensdag l. voor vrijwel alle leveringen tot ca. /35,—, hier en daar werd zelfs /36,— en /37,— betaald. Den volgenden dag was het echter daarmee gedaan en sloot de markt op /32,12½/32,37½ voor Maart; /31,—/31,12½ voor Juli en /29½ voor Augustus, bij een weekomzet van ca. 6300 ton.

F. O. Licht publiceerde de volgende nieuwe raming van den laatsten Europeeschen bietsuikeroogst:

Duitschland	1.500.000 ton.
Tsjecho-Slowakye	725.000 „
Oostenrijk	20.000 „
Hongarije	70.000 „
Frankrijk	510.000 „
België	280.000 „
Holland	270.000 „
Denemarken	91.000 „
Zweden	72.000 „
Polen	270.000 „
Italië	260.000 „
Spanje	170.000 „
Rusland	200.000 „
Overige landen	105.000 „

Totaal 4.542.800 ton

tegen zijne voorafgaande raming van 4.758.000 ton.

De zichtbare voorraden worden door C. Czarnikow als volgt onder cijfers gebracht:

	1923	1922	1921
	Tons	Tons	Tons.
Duitschland 1 Dec. '22	727.000	788.400	834.700
Tsjechoslowakije 1 Jan. '23	470.500	425.500	597.000
Frankrijk 1 Jan. '23	239.500	176.600	262.000
Holland 1 Jan. '23	119.000	158.000	166.000
België 1 Jan. '23	128.000	128.000	187.000
Engeland 1 Febr. '23	298.000	120.300	378.000
Totaal in Europa	1.982.000	1.796.800	2.424.700
Ver. St. (Atl. h.) 10 Febr. '23	2335.000	111.600	82.000
Cuba (alle havens) 20 Jan. '23	337.000	767.800	432.000
Totaal	2.354.000	2.676.200	2.938.700

De laatste Cuba statistiek luidt als volgt:

	1923	1922	1921
	Tons	Tons	Tons
Weekontvangsten N.O. 10 Febr. '23	151.397	100.542	147.838
Tot. sedert 1 Dec. '22-10 Febr. '23	813.203	380.714	471.913
Aantal werkende fabrieken	170	157	174
Weekexport 10 Febr. '23	89.602	37.043	73.984
Totale export 1 Jan.-10 Febr. '23	477.279	153.439	159.608
Totale voorraad 10 Febr. '23	337.083	767.786	432.328

Van den Cubaoogst is tot dusver ongeveer de helft verkocht.

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per Fbr./Mrt.	Londen			New York 96 p.Ct. Centrifugals	
		Tates Cubes No. 1	White Java f.o.b. per	Amer. Gr-nulated c.l.f.		
		Feb./Mrt.	Mei/Juni	Febr./Maart		
15 Febr. '23	f 32½	Sh. 63/3	Sh. 25/-	Sh. 24/6	Sh. 28/-	\$ cts. 6,53
8 „ '23	„ 26¼	56/9	20/9	20/6	24/6	5,78
15 Febr. '22	„ 21½	51/3	25/6	17/6	18/3	3,67
15 Febr. '21	„ —	76/-	39/9	33/6	36/6	5,77
4 Juli '14	„ 11½/32	18/-	—	—	—	3,26

KATOEN.

Noteering voor Loco-Katoen.

(Middling Uplands).

	17 Febr. '23	10 Febr. '23	3 Febr. '23	17 Febr. '22	17 Febr. '21
New York voor Middling ..	28,50 c	28,— c	28,10 c	18,10 c	13,65 c
New Orleans voor Middling	28,63 c	28,50 c	28,— c	16,75 c	13,— c
Liverpool voor Fy Middling	16,03 d ¹	15,84 d ²	15,38 d ³	10,36 d	9,27 d

1) 16 Febr. 2) 9 Febr. 3) 2 Febr.

Ontvangsten in- en uitvoeren van Amerikaansche havens. (In duizendtallen balen)

	1 Aug. '22 tot 17 Febr. '23	Overeenkomstige perioden	
		1921-'22	1920-'21
Ontvangsten Gulf-Havens..	3919	3027	3442
„ Atlant.Havens	881	1133	968
Uitvoer naar Gr. Britannië	1129	989	1149
„ „ 't Vasteland.	2412	2648	2112
„ „ Japan etc...	—	—	—
Voorraden in duizendtallen	17 Febr. '23	17 Febr. '22	18 Febr. '21
Amerik. havens.....	810	1105	1399
Binnenland..	1007	1399	1606
New York	—	73	111
New Orleans	—	289	411
Liverpool	778	1009	994

Marktbericht van de Heeren Sir Jacob Behrens & Sons, Manchester, d.d. 14 Februari 1923.

In prijzen van Amerikaansche katoen is sedert ons laatste bericht zeer weinig veranderd. In het begin der week waren er nog wel verkooporders aan de markt. De prijsdaling bedroeg ongeveer 30 punten, maar het verlies heeft zich sedert weer hersteld in verband met de vooruitzichten van de voorziening gedurende de rest van dit seizoen. Met de voorbereidingen voor den nieuwen oogst is men druk bezig en de vooruitzichten schijnen niet ongunstig. De vraag naar Egyptische katoen is wat minder en prijzen zijn iets flauwer.

Spinners van Amerikaansche garens berichten weinig zaken bij vaste prijzen. De Engelsche fabrikanten bieden slechte prijzen, zoowel voor cops als voor boomen. Er schijnt wat meer behoefte aan inslaggarens dan aan kettinggarens te zijn en in de fijnere nummers is ook wel wat gedaan. Voor export beperkt de vraag zich hoofdzakelijk tot 50er en 60er zoowel Amerikaansch als Egyptisch. Voor Indië schijnen prijzen voor deze nummers iets beter te zijn, terwijl hetzelfde geldt voor de fijnere nummers in Egyptische garens. Van Bombay zijn biedingen gedaan van 30/2 en 40/2 maar prijzen zijn in den regel te laag om tot zaken te komen. China is nog uit de markt, hoewel koopers belangstelling hebben in 32/2 en 42/2 en verwacht men deze maand nog wel eenige verbetering. In Egyptische garens gaat weinig om.

De toestand op de doekmarkt is onveranderd en sedert ons laatste bericht is er weinig gebeurd. Prijzen blijven vast, doch er gaat niet veel om. De meeste belangstelling bestaat nog voor lichte gebleekte goederen en goederen voor de drukkerijen, maar de berichten, die men over de binnengekomen orders hoort zijn onderling zeer verschillend. In China schijnt eenige verbetering te zijn gekomen, hoewel er nog weinig zaken gedaan zijn. De mailberichten van Indië wijzen aan, dat de afname in den laatsten tijd beter is geworden en dat men bij vaste prijzen spoedig weer nieuwe zaken zal mogen verwachten. Op het oogenblik schijnt het vertrouwen echter nog niet hersteld te zijn, daar de meeste biedingen, speciaal van Calcutta, te laag zijn en men schijnt over het algemeen nog weinig neiging te voelen om de hogere prijzen, die men thans in Manchester vraagt, aan te leggen.

7 Febr. 14 Febr. Oost. koersen. 6 Febr. 13 Febr.

Liverpoolnoteeringen. T.T. op Indië . . . 1/4 1/4 1/4 1/4
F.G.F. Sakellaridis 17,90 17,50 T.T. op Hongkong 2/2 2/2 2/2 2/2
G.F. No. 1 Oomra 10,20 10,05 T.T. op Shanghai 3/0 3/0 3/0 3/0

KOFFIE.

(Mededeeling van de Makelaars G. Duuring & Zoon, Kolff & Witkamp, Leonard Jacobson & Zonen en G. Bijdendijk).

Noteeringen en voorraden.

Data	Rio		Santos		Wisselkoers
	Voorraad	Prijs No. 7	Voorraad	Prijs No. 4	
17 Febr. 1923	1.290.000	22.050	2.119.000	23.800	5 ³¹ / ₃₂
10 " 1923	1.323.000	21.800	2.067.000	23.600	5 ⁸¹ / ₃₂
3 " 1923	1.361.000	20.975	2.107.000	23.500	6 ¹ / ₃₂
17 " 1922	1.915.000	13.200	2.786.000	17.000	7 ⁹ / ₁₆

Ontvangsten.

Data	Rio		Santos	
	Afgelopen week	Sedert 1 Juli	Afgelopen week	Sedert 1 Juli
17 Febr. 1923 . . .	49.000	2.142.000	179.000	5.145.000
17 Febr. 1922 . . .	85.000	2.868.000	183.000	5.735.000

RUBBER.

De markt was afgelopen week uiterst kalm. Koopers blijven terughoudend en prijzen liepen wederom langzaam iets terug.

De slotnoteeringen zijn:

	einde voorafgaande week:
Prima Crêpe Februari .. 98 1/2 ct.	97 1/2 ct.
" " Febr./Mrt. 98 "	97 1/2 "
" " April/Juni 99 "	99 "
Smoked Sheets Februari 98 1/2 "	100 1/2 "
" " Febr./Mrt. 99 "	99 "
" " April/Juni 100 1/2 "	102 "
19 Februari 1923	

COPRA.

De Copramarkt was aanvankelijk zeer vast gestemd, doch toen de vraag wat verminderde, zakten de prijzen weer vrij snel in.

Het aanbod van stoomend blijft over het algemeen zeer klein en blijft een premie van ca f 0,25 à f 0,37 1/2 boven Februari/April en Maart/Mei aflading te bedingen.

De markt sluit met koopers voor:

Java f.m.s. stoomend	f 32,87 1/2
Java f.m.s. Januari/Maart aflading "	32,75
Java f.m.s. Maart/Mei aflading	32,62 1/2

naar Holland/Hamburg/Bremen.
19 Februari 1923.

METALEN.**Loco-Noteeringen te Londen:**

Data	Ijzer Cleo. No. 3	Koper Standard	Tin	Lood	Zink
19 Febr. 1923..	nom.	69.-/-	193.2/6	28.5/-	35.15/-
12 " 1923..	nom.	65.15/-	186.2/6	28.7/6	35.2/6
5 " 1923..	nom.	65.7/6	183.-/-	28.2/6	35.-/-
29 Jan. 1923	nom.	66.2/6	186.-/-	28.5/-	36.12/6
20 Febr. 1922..	nom.	58.-/-	144.-/-	19.17/6	24.-/-
20 Juli 1914..	51/4	16.-/-	145.15/-	19.-/-	21.10/-

VERKEERSWEZEN. VRACHTENMARKT.

De vraag naar ruimte bleef gering. Van La Plata werden eenige booten bevracht tegen ± 21/- naar Engeland/Cont. en

ook werd van daar ruimte opgenomen voor lijnzaad naar New York tegen \$ 5.25.

Van Noord Amerika werden eenige booten bevracht naar de Middellandsche Zee tegen 18 cent naar Griekenland en 15 cent naar West Italië. Berthvrachten bleven zeer slecht en zelfs schijnen partijen afgesloten te zijn tegen 6 cent per 100 lbs. naar Antwerpen.

De vraag naar ruimte van Cuba blijft goed en dit is een welkome uitkomst. De vracht van daar te bedingen is naar de gewone havens in Engeland 19/6.

Van Australië werd deze week geen ruimte opgenomen.

Er werd meer belangstelling getoond voor ruimte van het Oosten en van Birma werden 2 booten bevracht naar Engeland/Continent voor 26/3 en 27/6 resp. voor Februari en Maart aflading.

Van Java werden verdere booten bevracht tegen 33/9 en 34/6 voor Juli aflading.

De uitgaande vrachten van Wales bleven ongeveer hetzelfde. Voor La Plata down river werd echter meer betaald en wel 15/9.

20 Februari 1923.

GRAAN.

Data	Petrograd Londen R'dam	Odessa Rotterdam	All. Kust Ver. Staten		San Lorenzo	
			Rotterdam	Bristol Kanaal	Rotterdam	Engeland
12-17 Febr. 1923	—	17/- ²	11 c ¹	2/4 1/2	22/3	21/3
5-10 " 1923	—	17/- ²	11 c ¹	2/6	22/4 1/2	22/4 1/2
13-18 Febr. 1922	—	—	18 c ¹	4/3	34/9	34/9
14-19 Febr. 1921	—	—	—	—	35/-	35/-
Juli 1914	11 d.	7/3	1/11 1/4	1/11 1/4	12/-	12/-

KOLEN.

Data	Cardiff				Oostk. Engeland	
	Bordeaux	Genua	Port Said	La Plata Rivier	Rotterdam	Gothenburg
12-17 Febr. '23	6/9	11/-	11/10 1/2	15/9	5/9	6/10
5-10 " '23	5/6	10/7	11/3	14/-	5/6	6/10
13-18 Febr. '22	7/-	13/3	15/-	13/6	6/3	9/-
14-19 Febr. '21	8/6	18/9	17/6	21/-	7/-	11/-
Juli 1914	fr. 7,-	7/-	7/3	14/6	3/2	4/-

DIVERSEN.

Data	Bombay West Europa (d.w.)	Birma West Europa (rijst)	Vladivostok West Europa	Chili West Europa (salpeter)
12-17 Februari 1923..	24/3	26/3	32/6	35/-
5-10 " 1923..	23/-	27/6	32/6	35/-
13-18 Februari 1922..	21/3	27/6	—	—
14-19 Februari 1921..	25/-	—	—	32/6
Juli 1914..	14/6	16/3	25/-	22/3

¹) Amer. cents p. 100 lbs.

²) 15/3 per ton d.w. vrij laden en stuwen.

Graan Petrograd per quarter van 496 lbs. zwaar, Odessa per unit, Ver. Staten per quarter van 480 lbs. zwaar.
Overige noteeringen per ton van 1015 KG.

VLISINGEN.

Landen van herkomst	Januari 1923		Januari 1922	
	Aantal schepen	M ³ .	Aantal schepen	M ³ .
Binnenl. havens.	—	—	3	16.865
Groot-Britannië	30	264.425	29	203.704
België	1	492	—	—
Italië ¹)	1	2.080	4	8.643
Levant ²)	13	8.363	15	7.810
Totaal	47	275.360	51	237.022
Nationaliteit.				
Nederlandsche	35	257.942	42	225.560
Britsche	1	9.825	3	3.951
Duitsche	5	4.857	1	2.384
Noorsche	—	—	1	1.344
Belgische	6	2.736	2	1.036
Fransche	—	—	1	750
Zweedsche	—	—	1	997
Totaal	47	275.360	51	237.022

¹) Bijleggers. ²) Sleepbooten.

(Barend Stofkoper & Co.)

IJMUIDEN.				
Landen van herkomst	Januari 1923		Januari 1922	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	14	13.099	12	7.991
Groot-Brittannië	121	78.621	84	57.340
Duitschland	34	38.918	45	48.768
Noorwegen	4	2.071	1	569
Zweden	10	4.702	12	6.185
Denemarken	6	2.267	3	1.483
Rusland-Oostz.h.	1	1.797	—	—
Finland	5	3.243	7	3.314
België	4	1.568	1	738
Frankrijk	8	4.120	9	2.554
Spanje	5	3.762	5	6.392
Portugal	3	2.079	4	6.686
Italië	1	976	1	906
Levant	3	2.693	2	2.139
Roem., Bulgarije	1	1.625	—	—
And. Midd. Zeeh.	2	3.468	—	—
Senegal, Dakar . .	3	4.541	1	849
Ov. Westk. Afrika	3	5.347	2	3.100
Ned.-Oost-Indië.	11	43.923	9	34.632
Andere Aziat. h.	2	10.588	—	—
Vereen. Staten . .	6	20.523	6	22.146
Midden-Amerika	—	—	4	12.847
Ned. West-Indië- Ned. Antillen . .	5	9.716	2	4.181
Argent., Uruguay	5	18.198	4	19.634
Chili	1	1.989	3	10.009
Totaal	258	279.834	217	252.463
Periode 1 Jan.— 31 Januari	258	279.834	217	252.463
Nationaliteit.				
Nederlandsche . .	124	159.938	105	156.323
Britsche	62	51.901	43	42.277
Duitsche	43	33.798	44	19.334
Noorsche	12	7.592	6	4.376
Fransche	4	2.479	5	4.459
Zweedsche	7	3.811	6	2.868
Deensche	1	524	3	1.845
Vereenigde Stat.	3	11.021	4	17.432
Andere	2	8.770	1	3.549
Totaal	258	279.834	217	252.463

(Vereenigde Scheepsagenturen van
Halverhout & Zwart en Zurmühlen & Co.)

DORDRECHT/ZWIJNDRECHT.

Landen van herkomst	Januari 1923		Januari 1922	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	10	3.122	2	408
Groot-Brittannië	3	884	—	—
Duitschland	1	265	3	1.185
Zweden	—	—	1	284
België	3	1.429	3	1.172
Spanje	1	852	1	1.464
Danzig	6	2.456	10	3.395
Marocco	1	790	—	—
Totaal	25	9.798	20	7.908
Nationaliteit.				
Nederlandsche . .	2	294	2	408
Britsche	2	780	—	—
Duitsche	20	7.934	16	5.752
Noorsche	1	790	—	—
Zweedsche	—	—	1	284
Spaansche	—	—	1	1.464
Totaal	25	9.798	20	7.908

(Gerard Mauritz.)

NIEUWE WATERWEG.				
Landen van herkomst	Januari 1923		Januari 1922	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	30	20.620	36	18.118
Groot-Brittannië	339	225.838	255	184.124
Duitschland	91	110.626	65	89.923
Noorwegen	41	78.939	19	23.924
Zweden	20	23.250	10	3.976
Denemarken	3	3.846	2	2.683
Rusland-Oostz.h.	1	268	—	—
Finland	8	5.221	6	3.551
België	23	51.127	15	28.545
Frankrijk	36	27.519	65	54.992
Spanje	32	45.210	26	39.112
Italië	8	20.348	6	15.696
Oostenr.-Hong., Griekenland	4	5.092	4	4.040
Levant	—	—	1	858
Rusland-Zw. Zee	4	7.954	1	3.420
Roemenië, Bulg.	2	3.429	1	3.051
And. Midd. Zeeh.	21	40.750	3	4.751
Over. Wk. Afrika	2	3.603	4	4.958
Oostkust Afrika	3	12.444	3	7.418
Zuid-Afrika	2	4.303	4	12.065
Voor-Indië	5	19.327	11	48.049
Achter-Indië . . .	1	4.856	1	2.763
Ned. Oost-Indië	4	12.720	4	15.257
And. Aziat. hav.	15	76.033	12	52.888
Australië	3	13.493	—	—
Vereen. Staten . .	56	222.046	40	161.774
Canada	1	3.278	—	—
Midden-Amerika	2	6.567	3	9.310
Brazilië	3	9.704	1	3.642
Argent., Uruguay	9	34.282	6	17.059
Chili	2	9.220	1	3.475
South Georgia . .	1	2.231	—	—
Totaal	772	1.104.144	605	819.422
Periode 1 Jan.— 31 Januari ¹⁾	772	1.104.144	605	819.422
Nationaliteit.				
Nederlandsche . .	194	300.092	186	252.351
Britsche	269	334.013	182	267.871
Duitsche	135	150.877	95	57.091
Noorsche	47	57.597	29	31.555
Belgische	4	3.400	5	3.188
Fransche	32	45.583	40	38.624
Zweedsche	23	21.668	11	12.540
Deensche	7	13.730	4	4.614
Vereen. Staten . .	20	78.181	22	83.500
Andere	41	99.003	31	68.088
Totaal	772	1.104.144	605	819.422

¹⁾ 1913, 887 schepen met 1.039.305 N. R. T.

(Dirkzwager's Scheepsagentuur, Maassluis.)

INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN.

Verschenen:

Bedrijfsleven en de strijd tegen de Armoede in Nederland

door Dr. CH. A. VAN MANEN.

Prijs ingenaaid f 3,—. Gebonden f 4.75.

Voor leden der Vereeniging en geabonneerden op het Weekblad wordt dit werk beschikbaar gesteld tegen den prijs van f 2,50 ingenaaid en f 4,— gebonden.

Bestellingen richt men tot het Secretariaat van het Instituut, Pieter de Hoogweg 122, onder gelijktijdige remise per postwissel of op postcheque en girorekening No. 8408, Rotterdam.